

РОЗДІЛ I

МІЖЕТНІЧНІ КУЛЬТУРНІ ТА НАУКОВІ КОНТАКТИ

УДК 39:78(474)(438)

Шевчук Олена

<https://orcid.org/0000-0002-0994-5858>

*Національна музична академія України імені П. І. Чайковського
вул. Архітектора Городецького, 1-3/11, 01001 Київ, Україна
тел. +380 67 336 4310, e-mail: olenashevchuk@ukr.net*

Матеріали до дослідження польсько-українських зв'язків (фольклористика, етномузикологія)

Останніми десятиліттями значно активізувалися польсько-українські зв'язки в галузях фольклористики та етномузикології, які є результатом діяльності десятків науковців і практиків і відображаються в різноманітних джерелах. Узагальнено наводиться фактологія на основі залучених матеріалів про науково-творчі проекти (бібліографічні покажчики, наукова література, збірники народно-музичних творів, аудіо-видання, дані інтернет-ресурсів). Наведено як добре відомі, так і мало відомі матеріали, утім, розвідка не претендує на повне охоплення джерел. Запропоновано систематизацію суб'єктно-об'єктних зв'язків, які склалися в процесі освоєння польської та української етномузики. Відзначено високий ступінь зацікавлення в середовищі польських науковців і аматорів українською народномузичною традицією. Висловлено переконання, що сучасне впотужнення науково-творчих польсько-українських зв'язків привело до формування їх нової якості як на материкових, так і на маргінальних етнічних землях.

Ключові слова: польсько-українські зв'язки, фольклористика, етномузикологія, регіональні дослідження, материкова культура, маргінальна культура, збірники етномузичних творів, науково-етнографічні ансамблі.

У пам'ять Казімежа, Дементія та Марії Ілло

Різнобічні зв'язки країн-сусідів України й Польщі, сягають, на рівні державних взаємин, Середньовіччя, проте сформувалися в значно давніші часи. Їх зумовлено спільністю праслов'янського коріння, єдиним вектором формування найдавніших верств традиційної язичницької культури. Диференціація праслов'янської спільноти привела до формування різних етнічних культур, означених як рисами споріднення, так і яскравою самобутністю.

Останніми десятиліттями польсько-українські зв'язки в галузях етномузикології і фольклористики значно активізувалися. Вони є

DOI: <https://doi.org/10.31318/2522-4212.2018.13.145663>

результатом діяльності десятків науковців і практиків, мають принаймні двохсотлітню історію (як неперервний процес, послідовно відслідковуваний у писемних джерелах). Взаємний інтерес до проблеми українсько-польських зв'язків відображено в бібліографії, котра включає сотні наукових і популярних видань. Особливої ваги з-поміж джерел останніх десятиліть набувають збірники наукових розвідок [Kultura muzyczna, 1990; Народна музика Волині, 2014; Етномузика, 2010, ін.], довідники й покажчики [Informator, 1991; Луканюк, 2006а; Клименко, 2010 та ін.], збірники народнопоетичних і народномузичних матеріалів [серія DWOK; Під одним небом, 1996; Цехміструк, 2006; Народна музика, 2014; Музичний фольклор з Полісся, 1995, ін.]; монографії [Вахніна, 2016; Лукашенко, 2006], статті, енциклопедичні матеріали, програми фестивалів, аудіо видання польської та української етномузики, інформація з інтернет-сайтів (їх має переважна більшість інституцій, гуртів і окремих етномузичних проєктів). Усе це виявляє фактологію й хронологію, діахронні зміни й синхронні події «зрізи», показові для розгляданих взаємозв'язків.

Не претендуючи на повне охоплення джерельних матеріалів, авторка ставить за **мету** визначити сфери діяльності етномузикологів і фольклористів, у яких простежуються означені зв'язки, запропонувати систематизацію суб'єктно-об'єктних відносин, які склалися в процесі освоєння польської й української етномузики. **Завдання** розвідки: 1) виокремити спільні проблематико-тематичні зони наукових інтересів, врахувавши основні форми роботи з фольклором (польовий запис зразків народної творчості (первісно – на слух), опис етнографічної інформації, нотна транскрипція, упорядкування та видання матеріалів, аналітичне дослідження, апробація у формі доповідей та / чи публікацій, виконавське відтворення, популяризація автентичними ансамблями, аудіо- й відеозапис, аудіо-видання автентичних і науково-етнографічних гуртів); 2) підкреслити роль кількох видатних постатей, діяльність яких важлива для формування означених зв'язків; 3) скласти часткові реєстри джерел, доповнивши вже існуючі.

Історичний підхід вимагає врахування складного перебігу історії Центральної і Східної Європи. Унаслідок трагічних обставин (переміщення міждержавного кордону, неодноразові переселення корінних етнічних груп з місць автохтонного проживання) польське та українське населення нині мешкає на території як власної держави, так і сусідньої, де воно є одною з національних меншин. Відтак розвиток, наукова апробація й виконавське пропагування досягнень кожної з двох культур відбувається по обидва боки державного кордону – як на материкових, так і на маргінальних етнічних землях.

Презентовані інформаційні джерела охоплюють значний час – від початку ХІХ століття дотепер¹ (утім, відомо, що є артефакти зі свідченнями про музичні зв'язки значно ранішого історичного періоду). У процесі збору й дефініції матеріалів виникла необхідність їх діахронічної й синхронічної диференціації та систематизації на рівні суб'єктно-об'єктних відносин, які склалися в процесі освоєння польської й української етномузики. *Суб'єктами* процесу є виконавчі творчої й наукової праці – польські / українські етномузикологи й фольклористи, котрі мешкають на території Польщі / України – відповідно, чотири групи². *Об'єктом* розгляду є польська / українська етномузика. Враховуючи походження дослідників, їхні інтереси та, почасти, середовище реалізації культурних проєктів, пропонуємо таку систематизацію матеріалів щодо освоєння етномузики (табл. 1):

Таблиця 1.

**Освоєння етномузики українськими й польськими діячами
на материкових і маргінальних територіях**

Країна мешкання → Фольклористи, етномузикологи, носії традицій ↓	Україна	Польща
<i>поляки</i>	(культура меншини) П У → ПФВУ П У → ПФВП	(материкова культура) П П → ПФ → У П П → ПФВУ П П → УФВП П П → УФВУ
<i>українці</i>	(материкова культура) У У → УФ → П У У → УФВП У У → ПФВУ	(культура меншини) У П → УФВП У П → УФВУ

¹ Збір матеріалів початково призначався для статті «Польсько-українські зв'язки у галузях фольклористики та етномузикології» (для «Української музичної енциклопедії»), що її у відповідному томі (2017) не було видано. Нині пропонується розширена версія розвідки.

Користуюся нагодою висловити подяку шановним колегам Марії Біконт, Ірині Довгалюк, Євгену Єфремову, Олегові Коробову, Юрію Рибаку та Ірині Телюх за цінну інформацію щодо розглядуваної теми.

² У ХІХ – на початку ХХ ст. етнічні польські та українські землі входили до складу інших держав, почасти, Росії та Австрії (з 1867 – Австро-Угорщини).

Беручи до уваги, з одного боку, походження, з другого – фактичне мешкання студіювачів, диференціюємо чотири групи: польські діячі – мешканці Польщі (ПП) чи України (ПУ) та, відповідно, українці – громадяни України (УУ) чи Польщі (УП). Об'єкти студіювання – польська й українська етномузичні традиції – розглядаються як материкові (ПФВП – польський фольклор на теренах Польщі; УФВУ – український в Україні) чи маргінальні (ПФВУ – польський фольклор на українських землях, УФВП – український на польських)³. Координація «суб'єкт – об'єкт» залежить від зацікавлень особи (націленості на ту чи іншу культуру), країни соціально-освітнього замовлення певного проекту та його реалізації, а також, почасти, від теренів оприлюднення результатів діяльності в середовищі з наявним громадським попитом. Розширення панорами інтересів і кола розгляданих матеріалів відображається поєднанням кодів, варіанти яких до таблиці не включені, але можуть бути застосовані принагідно (напр. ПП→ПФВП+УФВУ).

Враховано й широко використовувану практику, коли дослідники вивчають / виконують власний фольклор, але представляють результати освоєння в іншій країні, що слугує справі обміну досвідом, просвітництва тощо (УУ→УФ→П; ПП→ПФ→У). Провідним, домінантним рушієм польових і наукових студій у кожній країні якраз є прагнення до освоєння *власної національної спадщини* (на державних і закордонних землях), необхідність пізнання її історії, пов'язань із сучасністю, спроба усвідомлення та формування алгоритмів подальшого розвитку. Розгляд традиційної музики на внутрішній, материковій території є найдосяжнішим завданням і найактивнішим процесом у кожній країні, утім, він може бути досить «інтровертним», відносно ізольованим, не завжди передбачати крок до встановлення міжетнічних взаємин чи компаративних славістичних студій (принаймні, до моменту прояснення регіональної чи локальної специфіки, яке розкриє ступінь контактності традиції). В іноетнічному середовищі маргінальна культура виявляє як певну відкритість, так і замкненість. Враховуючи домінантні вектори розвитку, почнемо з розгляду двох «симетричних» процесів (у табл. 1 код ПУ→ПФВУ; УП→УФВП).

Сучасне освоєння польської етномузики представниками польської меншини в Україні. Говорячи про нього, в основному характеризуємо царину фольклоризму – виконавську діяльність гуртів різного ступеня автентизації, як науково-етнографічних, так і самодіяльних та інших.

³ Кодами не охоплено спільні проекти, які за можливості віднесено до того чи іншого боку, виходячи з авторської ініціативи та джерел фінансування.

Основними центрами Полонії в Україні є Львівська, Житомирська й Хмельницька області. Менші кластери польського населення існують у Києві, Харкові, Одесі й Криму [Furmaniak, 2011]. Вивченням і популяризацією польської культури в Україні, у тому числі мови, музики опікуються численні польські організації у всіх областях і багатьох районних центрах, які об'єднали навколо себе велику польську діаспору, точну чисельність якої не в'яяснено (цифри коливаються від 144 тисяч до двох мільйонів осіб). Активну просвітницьку роботу проводить з 1992 р. Федерація польських організацій в Україні. Найпотужнішою з-поміж них є Асоціація поляків в Україні (*Związek Polaków na Ukrainie*), створена 1991 р. після реорганізації Польської культурно-освітньої асоціації (*Polskie Stowarzyszenie Kulturalno-Oświatowe*)⁴. Її осередки активно культивують просвітні заходи, видають власну періодику, де висвітлюють, зокрема, музичне життя, зрідка фольклористичні події⁵. З 1996 р. провадять фестивалі польської культури, концерти, приурочені до свят (скажімо, улюблені публікою *Koncerty Polskich Koled i Pastorałek*), які спочатку мали на меті просування польських аматорських гуртів з України, а пізніше стали представляти й професійну польську музику. Такий фестиваль часто організовує одна область, та участь у ньому беруть колективи з різних областей. Сільські групи (автентичні чи самодіяльні) можуть представляти творчість носіїв своєї фольклорної традиції. Водночас і міські жителі освоюють польський сільський фольклор, побутуючий в Україні (у табл. 1 відповідає коду ПУ→ПфВУ).

У дослідженнях традицій польських сіл на Житомирщині, проведених у 1970-х–90-х роках співробітниками ІМФЕ імені М. Рильського, відзначено відродження польського самодіяльного руху, утворення «на місцях осередків польських культурно-освітніх товариств. Учасниками проведених у Житомирі фестивалів «Веселка Полісся» (з 1993 р.) стали ансамблі з Києва «Яскулки» й «Первьоснек», «Забавки» з Луганська, «Поліські соколи» з Житомира та ін.» [Вахніна, 1996, с. 123]. У виборі репертуару польськими колективами проявилися дві різні тенденції. Деякі «самодіяльні колективи ... популяризували місцеві традиції, чи то твори місцевих композиторів польського походження, чи то народні пісні, які побутують в їхніх рідних селах» (за це на 2-му й 3-му

⁴ Асоціація, як і інші заклади Федерації, має центри в багатьох обласних і районних центрах України (включно з Кримом), а також у десятках інших міст і селищ. На сьогодні укладено список не лише зареєстрованих, а й незареєстрованих діючих закладів, включно зі школами польської мови, релігійними громадами, бібліотеками, художніми колективами.

⁵ Наприклад, про польські осередки, громадські організації і музичні колективи Львова (понад 30) див.: <http://dompolskiwelwowie.pl/organizacje-polakow-we-lwowie/>

фестивалях був відзначений ансамбль із с. Сичівка Малинського р-ну Житомирської обл. [там само, с. 124].

Інша тенденція полягала в тому, що колективи готували програми, «відтворюючи специфіку або традиції окремих регіонів Польщі, орієнтуючись передусім на матеріали фольклору, що побутує в Польщі або опублікований в пісенниках. Тому репертуар 2-го фестивалю відбивав в основному тенденції привнесення в Україну фольклору і мистецтва з Польщі» [там само] (у табл. 1 ПУ→ПФВП). Запозичення виконавського репертуару з теренів Польщі є зрозумілим з погляду бажання діаспори прилучитися до материнської польської культури. Утім, таке запозичення буде творчу діяльність «за лінією найменшого спротиву». Натомість самостійний збір польських зразків із українських теренів, їхнє розучування й творче освоєння потребує більшого часу й зусиль. Тому такі прецеденти рідкісніші і незрівнянно цінніші.

Прикладом може бути особливий досвід молодіжного експериментального науково-етнографічного гурту «Подоляни» із м. Хмельницького (керівниця – фольклористка, викладачка *Ірина Телюх*), який самотужки збирав матеріал, нотував, розучував і виконував його, дотримуючись автентичної манери виконання⁶. Пісні й танці для репертуару «Подолян» були записані його керівницею й старшими учасницями в експедиціях до сіл Мацьківці, Шаровечка і Гречане Хмельницького р-ну, заселених із XVII ст. поляками з Мазовше. Рідкісні польські колядки знайдено у с. Вільховець Новоушицького р-ну, у польських селах на Дністрі.

З часом у діяльності «Подолян» виникла кризова ситуація через відсутність підтримки з боку Обласного товариства «Związku Polaków» у Хмельницьку, для якого автентичний фольклор не становив сферу першочергового інтересу. Прохання з боку ансамблю профінансувати додаткові фольклорні експедиції до польських сіл не мали результату, відтак без фінансової підтримки активна діяльність «Подолян» після 2010 року припинилася.

⁶ «Подоляни» – дипломант 8-го фестивалю «Kresowej kultury», проведеного в рамках програми польської телевізії 2TVPS.A. (Mrągowie, 2002); учасник Міжнародного «Інтеграційного фестивалю мистецького доробку польських приграничних осередків» (Integracyjny festywal dorobku artystycznego polskich srodowic przygranicznych) у селах Томашув і Красноброди (організатор – Tomaszowski Dom Kultury, 2003), лауреат Гран-Прі Всеукраїнського фестивалю дитячої творчості національних меншин України «Дітям – наші серця» (м. Миколаїв, 2004); учасник Міжнародного молодіжного фестивалю християнської культури «Eutrapelia» (м. Ніско, Польща, 2008). Особливість цього ансамблю полягає в тому, що його учасниці входять до гурту «Ладовиці», який збирає й виконує український фольклор Хмельниччини.

Ситуація досить красномовно відображає ту загальну тенденцію, що автентичні польські традиції представлені незначним числом учасників, натомість на фестивалях переважає сучасна (чи осучаснена) самодіяльна, дозвіллева, розважальна музика, фольк-рок, естрада. Так само оцінила житомирські фестивалі «Веселка Полісся» Л. Вахніна: «Їх не можна назвати суто фольклорними, оскільки творчі колективи й виконавці представляють традиції не тільки народного, а й професійного музичного мистецтва, зокрема твори сучасних польських композиторів» [Вахніна, 1996, с. 123]. Виконувати «записану» музику для аматорів значно простіше, ніж відшукувати давні сільські традиції, здійснювати їх аудіо та відео фіксацію, вчитися з усного передання.

Освоєння (збір, видання, дослідження, виконання) українськими діячами західноукраїнської етномузики на теренах Польщі (історичної і сучасної). Розгортання багатогранної діяльності патріотично орієнтованих українців, які мешкають на західноукраїнських землях, є довгочасним, багатоетапним історичним процесом (у табл.1 код УП→УФВП). Тут має йтися (хоча б у вигляді констатації) про 1) збирання українського фольклору й видання збірників, 2) наукові студії, 3) аудіо-видання української етномузики, здійснені українцями Польщі, починаючи з 1990-х років, 4) виконавську вторинну практику.

У ХІХ столітті, на часі загальнонаціонального піднесення, вирізнилося кілька поколінь українських культурних діячів, котрі відзначилися на ниві фольклористики й народознавства. Дослідники етнічних традицій західних теренів України – Галичини, Карпат, Покуття та інших – так чи інакше були адаптовані в системі міжнародних зв'язків, оскільки жили й працювали на території Австрії (у 1867–1918 – Австро-Угорщини). Студіювання українцями своєї культури можна розглядати як суто національну справу, але слід взяти до уваги, що вони перетікали паралельно з діяльністю тогочасних польських фольклористів і етнографів, провадженою на тих таки західноукраїнських етнічних теренах (як і на польських). До прикладу, Оскар Кольберг був добре поінформованим щодо українських (як і російських) фольклористичних і етнографічних видань і не раз на них посилався. Враховуючи історію земель Речі Посполитої, спільність славістичних інтересів, доцільно розглядати українські етно-студії в ключі польсько-українських взаємин.

Збирання фольклору та етнографічної інформації активно велось вже в 1830-х–1840-х роках. Значну роль відіграли зусилля не лише освічених музикантів, а й філологів, етнографів, патріотично налаштованих пересічних мешканців українських земель, учителів, священнослужителів, які записували фольклорні тексти (частіше без нот) та дані щодо етнографії. Варто приділити увагу забутій постаті *Івана Бірецького* (1815–1883) – одного з перших українських народознавців і фольклористів.

Про цього культурного й громадського діяча, потомственного священика в 1840-х роках згадували в працях Ізмаїл Срезневський та Микола Костомаров. Нашого часу висвітленню його діяльності приділив увагу дослідник *Роман Кирчів*. «Збирацькою роботою займався І. Бірецький головно із середини 1830-х – у 1840-х рр. і переважно в лемківських селах, пов'язаних з його життям, родиною, місцями праці» [Кирчів, 1992, с. 53]. Тісно спілкувався з однодумцями – М. Шашкевичем, І. Вагилевичем та Я. Головацьким, проте зостався значно менш відомим від «Руської трійці». Завдяки знайденню Р. Кирчівим значної кількості архівних матеріалів і листування Бірецького з *Яковом Головацьким* можемо поцінити важливість праці священика: запис колядок (43 тексти), «меланок», великодніх «райцовань», царинних або русальних, хрестинних, купальських чи собіткових, весільних, балад, ліричних «співанок», пастуших, рекрутських і кошарних (тобто, солдатських, казармених), коломийок, «шалалайок» – танцювальних співанок (до 100 зразків), прислів'їв, загадок, приповідок [Кирчів, 1992, с. 55–61]. З-поміж різних жанрів особливе місце посіли колядки: «Разом із знаменитою збіркою колядок І. Вагилевича записи Бірецького становлять найвагомійший набуток української і, можна сказати, загальнослов'янської фольклористики 1-ї половини ХІХ ст. щодо фіксації цього жанру народної поезії. Тексти із збірки І. Бірецького використовували різні автори, їх цитували, друкували, майже всі вони ввійшли до збірника Я. Головацького (частина ІІ), але без згадки, крім хіба що в ... М. Костомарова, імені збирача» [там само, с. 58]. Хоча Головацький, котрому Бірецький по-дружньому надсилав свої матеріали, указував у своїх виданнях імена деяких збирачів фольклору, від яких отримував народно-поетичні тексти, ім'я Бірецького – першого фольклориста на теренах Галицької Лемківщини – Головацьким не було згадане.

Нема сумніву в необхідності подальшого розгляду рукописного доробку І. Бірецького: він був, по-перше, одним із піонерів української фольклористики, доробок якого стане в нагоді для порівняльних досліджень, по-друге, його діяльність довго була незаслужено забутою, по-третє, він керувався й надихався тими самими патріотичними ідеями, які інспірували сучасні йому та пізніші покоління українських дослідників, обстоюючи право «руського люду» в «краях польських» на власну мову, культуру, національну визначеність та її визнання з боку польських співвітчизників.

Традиції західноукраїнських субетнічних груп розглядало в ХІХ ст. кілька поколінь українських учених і аматорів, здебільшого з позицій філології та етнографії. Із «лемківських праць» назвемо статті загального змісту *О. Торонського* (1878), *В. Хиляка* – про весільні звичаї (1871), із пізніших – співаник *Д. Качора* (1921), опис весілля *І. Бугери* (1936).

У 1-й половині ХХ ст. визначилося сузір'я визначних учених, завдяки яким українська етномузикологія сформувалася як наукова дисципліна, сягнувши європейського рівня. Згадаймо *Філарета Колессу*, який склав понад 50 транскрипцій пісенних та інструментальних мелодій (до III–IV частин монографії В. Шухевича «Гуцульщина», 1907), понад 180 транскрипцій гаївок (до видання В. Гнатюка – О. Роздольського «Гаївки», Львів, 1909), згодом – збірники «Народні пісні з Південного Підкарпаття» (1923), «Народні пісні з Підкарпатської Русі» (1938), «Народні пісні з Галицької Лемківщини» (1929). Непересічне значення мають його дослідження поліського фольклору (див. далі). У наш час монографія В. Шухевича й діяльність Ф. Колесси досліджувалися, зокрема, львівським етномузикологом *Іриною Довгалюк* і висвітлені нею у кількох статтях [зокрема, Довгалюк, 2008], доповіді⁷, інших працях.

Плідною була діяльність *Володимира Гнатюка*, котрий здійснив низку цікавих і вельми цінних записів і публікацій – зокрема, це лірницькі пісні Бучацького повіту (1896), коломийки (1905, 1907), бойківське весілля Старосамбірського повіту (1908), «Гаївки» (1909)⁸.

Непересічне наукове значення мають збірки «Галицько-руські народні мелодії» (1907–1908). Уперше у вітчизняній фольклористичній практиці їх було записано на фонограф *Осином Роздольським* і занотовано *Станіславом Людкевичем* (1549 одиниць). Роздольський працював над реалізацією кількох проектів, «авторами-замовниками яких були Наукове товариство ім. Т. Шевченка, ... Австрійське міністерство освіти (підготовка галицьких томів до видання «Das Volkslied in Österreich»), Інститут українського фольклору» [Довгалюк, 1998, с. 11]. Важливо, що ініціатива наукових розробок йшла від українських інституцій, а також була обумовлена завданнями державної освітньої програми Австро-Угорщини.

На хвилі піднесення в етнографічних колах, викликаного виходом збірок галицько-руських мелодій, з'явилося перше наукове видання пісень з Холмщини й Підляшшя – збірник, зібраний *Людвігом Плосьайкевичем* і *Яковом Сенчиком*, який вийшов під редакцією С. Людкевича (1916). Щоправда до нього увійшла лише частина рукописних матеріалів Сенчика, які потребують фахової публікації⁹.

⁷ Довгалюк І. «Лемківські експедиції Філарета Колесси»: доповідь. Краків, 10.05.2011. Міжнародний фестиваль «Слов'янська Атлантида». Цей фестиваль (17 березня – 22 жовтня 2011 р.) став резонансною подією для слов'янського світу.

⁸ Інші матеріали учений збирав у Закарпатті (Угорська Русь).

⁹ Пісенні матеріали з Волині та Підляшшя, зібрані Яковом Сенчиком, Ларисою Лукашенко, Галиною Похилевич, М. Гнатюком, Єлизаветою Рижик та іншими були надруковані з уточненнями (щодо Сенчика) і коментарями Анатолієм Іваницьким [Іваницький, 2017].

Аналізуючи процеси, що розгорталися у II-й Речі Посполитій (1918–1939), польські дослідники відзначають поживлення політичного й культурного життя на її теренах [Dahlig, 1993], «не порівнюване з ситуацією на терені радянської держави» [Czekanowska, 1990, с. 147]: у майже тримільйонному українському середовищі Польщі було інституціоналізовано освітню, наукову й мистецьку діяльність: у більшості населених пунктів діяли «народні доми», українські школи, греко-католицькі й православні церкви та інші заклади [там само].

Піднесенню рівня фольклористичної й наукової праці значною мірою сприяла культурна політика польської держави як замовника та спонсора справи збирання, архівування, фото-документування (див. іл. 1) та дослідження етнічної музики. Так, на замовлення варшавського Центрального фонографічного архіву (ЦФА) у 1936–1937 роках було здійснено експедиції *Юрія Цехміструка* (1895–1968) на Волині (за уточненням дослідника Б. Луканюка – на землях історичної Володимирії)¹⁰. Життя й діяльність Цехміструка – музичного діяча, педагога, диригента, фольклориста, учителя співу та сольфеджіо (з 1941–1942) – пов'язані саме з Волинню. Він брав участь у конкурсі на записування народних мелодій у Волинському воєводстві, оголошеному на початку 1930-х років Відділом позашкільної освіти Кураторії луцького шкільного округу в Рівному, для якого записи пісень подали 22 місцевих учителі й хормейстери [Луканюк, 2015; Рибак, 2016]. Цехміструк «навідувався з цього приводу до Філарета Колесси у Львові. Згодом із матеріалів, тоді згромаджених учителями, учений (*Колесса – Ол. Ш.*) уклав фольклористичний збірник «Волинські народні пісні» (Луканюк, 2006б, с. 10–11) і водночас видав пісенник власних хорових обробок [Колесса, 1936–1937¹¹]. 1938 р. Цехміструк видав збірочку з 19 пісень для спеціальної серії регіональних співаників ... *К. Главічки*» [там само].

У 1936–1937 роках, судячи з рукописних матеріалів, Цехміструк записав на фонограф понад 700 зразків народної музики [там само]. Здебільшого це українські пісні, хоч є й понад десяток польських. Тексти українських пісень, записаних Цехміструком, часом помилково

¹⁰ 2006 р. завдяки краєзнавцеві Богдану Столярчуку та етномузикологу Богдану Луканюку побачило світ фундаментальне наукове видання рукописної спадщини Цехміструка (тексти 644 пісень, ноти 204 мелодій, світлини виконавців), підготовлене за сприяння Каси ім. Юзефа Мянвського та Фондації ім. Зигмунда Залеського у Варшаві [Цехміструк, 2006].

Зусиллями Б. Столярчука та його колег 1995 р. опубліковано дві збірочки, укладених із пісенних зібрань Цехміструка, що їх йому не вдалося видати за життя («Ой зійдися, родиночко», «Ой на горі ряст цвіте»).

¹¹ 1937 р. у виданні Волинського союзу народних театрів (Рівне) Колесса опублікував український збірник [Колесса, 1937], перевиданий 1972 р.

сприймалися сучасниками як польські, позаяк він користувався латинкою (можливо, за вимогами ЦФА), як і більшість його помічників, котрі досилали йому повні записи низки текстів [Луканюк, 2006б, с. 16].

Керівником цієї збирацької роботи був видатний польський етномузиколог, засновник і очільник ЦФА *Юліан Пуліковський*, який провадив у 1935–1939 роках т. зв. загальну Акцію збирання музичного фольклору¹². Зібрання ЦФА було спалено гітлерівцями в листопаді 1944 року разом зі спеціальними колекції Народової бібліотеки у Варшаві, чим «було заподіяно непоправних втрат як польській, так і зокрема нашій та білоруській культурам», адже, за твердженням П. Дагліга, за орієнтовними оцінками біля «20–25% зібраного походило зі східних воєводств» [цит. за: Луканюк, 2006б, с. 12].

Науково-пізнавальне значення цього регіонального зібрання полягає в тому, що «рукописна фольклористична спадщина Ю. Цехміструка ... в загальніших вимірах якнайкраще характеризує дієву роль і самовідданість нашої інтелігенції в боротьбі за утвердження рідної культури; дещо вужче, зі спеціальної точки зору, кидає заодне додатковий пучок світла на історію міжвоєнної акції збирання музичного фольклору, багато в чому деталізує й уточнює її, виявляє той методичний рівень записування (фіксації та транскрипції) народної творчості, котрий був досягнутий збирацьким загальом у цей період, а найголовніше – за жанровим і географічним охопленням доволі повно представляє тогочасний основний народновокальний репертуар володимирського краю, завдяки чому навіть нині цілком може вважатися свого роду історичним регіональним репрезентативним зібранням (принаймні до тих пір, поки не буде оприлюднена рукописна волинська збірка Ф. Колесси або, може, й надалі залишиться таким спільно з нею)» [там само, с. 13–14].

У той самий історичний час збирацькою роботою на Волині, Поділлі, Холмщині займався диригент, композитор-аматор, фольклорист *Сергій Козицький* (1883–1941). Фактично, це два регіони етнічного заселення українців (Холмщина й Волинь становлять один ареал). Рукописна спадщина Козицького була видана наприкінці 1990-х років завдяки зусиллям Б. Столярчука та О. Юзюк [Козицький, 1998].

Розвій української культури у II-й Речі Посполитій ніякою мірою не порівнюється із ситуацією відносного «затишшя» повоєнного часу, що тривала, фактично, до кінця 1980-х років [Czekanowska, 1990, с. 147]. За докорінної зміни історичної ситуації й виникнення Польської Народної Республіки (*Polska Rzeczpospolita Ludowa*) відбулася низка трагічних подій (насильницьке розпорошення українців по спустошених німецьких

¹² Посилання на праці П. Дагліга, З. Тарговського, та Б. Бартковського, присвячені постаті Ю. Пуліковського, див. у передмові до видання [Луканюк, 2006б, с. 9].

територіях Польщі, виселення українців до України й т. д.). Це мало ослабити український повстанський рух, а насправді – остаточно вирішити проблему асиміляції української меншини в Польщі та досягти створення етнічно прозорої «однонаціональної» республіки. Все це негативно вплинуло на стан музичних традицій і на певний час загальмувало їх вивчення.

Регіональні наукові студії західноукраїнської етномузики активізувалися нашого часу. Продовжуючи список регіонів, зазначимо, що oprіч Волині добре вивченим є суміжне з нею Підляшшя–Полісся (причому, як з погляду публікацій, так і виконання етномузики; див. далі). Підляська пісенність досліджена, зокрема, філологами [Головатюк, 2002]. Сучасними львівськими дослідницями *Ларисою Лукашенко* й *Галиною Похилевич* було проведено фольклорно-етнографічні експедиції на Північне Підляшшя (1999, 2000, 2001). Результатом вивчення тих теренів стали монографія Л. Лукашенко (2006), її дисертація, значна кількість статей, аудіо диск «Постоп'янка з Подляшша»¹³. Досліджується архів аудіозаписів краєзнавця й фольклориста *Івана Ігнатюка*, котрий передав його 2007 р. на зберігання до ПНДЛІМЕ при ЛДМА.

Відзначимо й низку фольклорних експедицій львівських етномузикологів до інших земель, у тому числі проведених спільно з польськими колегами: 1) на Лемківщину влітку 1991 р. (учасники Б. Луканюк, Ю. Сливинський, Я. Бодак), 2) до польського села Белжець на кордоні зі Львівщиною в травні 1997 (П. Дагліг, Б. Луканюк), 3) на Холмщину влітку 1996 (працівники ПНДЛІМЕ І. Федун, А. Поточняк і Л. Лукашенко) – цю експедицію було організовано в рамках програми співпраці Люблінського, Брестського та Волинського університетів.

Щодо *просвітницької діяльності українців Польщі* (з погляду популяризації етномузики) – вона почала поступово розгортатися за доби соціалізму лиш по завершенню першого повоєнного десятиліття. Із червня 1956 стало діяти Українське суспільно-культурне товариство, УСКТ¹⁴

¹³ Традиційна музика Підляшшя. Вступна стаття, підбір і впорядкування матеріалів Л. Лукашенко. Київ, 2004. Серія «Етнічна музика України». Детальніше див.: Хронологічний реєстр, № 464 [Клименко, 2010, с. 274]. У цьому Реєстрі схарактеризовано кілька десятків аудіовидань західноукраїнського фольклору з тих теренів, що перебувають у межах сучасної (чи історичної) Польщі.

¹⁴ Тогочасну діяльність УСКТ оцінено досить критично як пасивну [Czekanowska, 1990, с. 151]. Досягнення його полягали, зокрема, у виданнях україномовної преси (тижневик «Наше слово» з додатком «Наша культура» та ін.; календарів, у т. ч. церковних), роботі україномовного радіо, організації музичних фестивалів, підтримці аматорського руху. Друковані видання й засоби інформації висвітлювали й музичні акції, які мали чи не найважливіше значення для українців, котрі брали участь як у власних, так і в польських імпрезах [там само].

(Ukraińskie Towarzystwo Społeczno-Kulturalne) та його воєводські відділення, численні громадські організації, чії програми були націлені на підтримку української культури й музичних традицій (певною мірою – етнічних). На наступному історичному етапі, з 1990, постало Об'єднання українців у Польщі. Ця та інші громадські інституції (Союз української молоді, Український дім та ін.) ставлять за мету сприяти розвитку українства, водночас запобігаючи його асиміляції. Регіональні об'єднання проводять власні музичні свята (до прикладу, Союз українців Підляшшя – фестиваль «Підляська осінь» у Більську Підляському, лемківські товариства – «Лемківська ватра» у Ждині та ін.). Слід відзначити співпрацю українських організацій Польщі з відповідними товариствами в Україні й світі (Всеукраїнська організація «Холмщина», «Надсяння», «Бойківщина», «Всеукраїнське товариство Лемківщина», «Світова Федерація Українських Лемківських Об'єднань» тощо), спільними зусиллями яких лемківські, гуцульські та інші фестивалі проводяться й у Західній Україні [Фабрика-Процька, 2007, с. 12–13]. Українські громади беруть участь разом з польськими в організації міжнародних фестивалів у різних містах («Ягеллонський ярмарок» у Любліні, «Україна viva» у Вроцлаві та баг. ін.) за участю українських музик з Польщі, України, інших держав.

Аналіз репертуару й виконавської стилістики музичних колективів українців Польщі свідчить про те, що до 1990-х років фольклорних гуртів існувало дуже мало або їх не було взагалі¹⁵. Реконструктивний виконавський рух став активно розвиватися в Польщі з 1990-х років. Його інспірувало виконання українського фольклору в Польщі *науково-етнографічними гуртами з материкової України* (у табл. 1 код УУ→УФ→П), що провадили з 1991 київське «Древо» (кер. Євген Єфремов; іл. 2) та інші, здебільшого також київські гурти: «Володар» (кер. Маргарита Скаженік; іл. 3), «Гілка» (кер. Ніна Керімова; Кіровоград, нині Кропивницький), «Гуртоправці» (кер. Ірина Клименко), «Божичі» (кер. Ілля Фетисов, Сусанна Карпенко; іл. 4), «Подоляни» й «Ладовиці» (кер. Ірина Телюх; Хмельницький) та ін. Бездоганне з позицій автентизму, науково-реконструктивне українське виконавство інспірувало в Польщі розвиток відповідного річища.

Прикладом українського реконструктивного молодіжного гурту в Польщі є «Крайка» з Перемишля (кер. Тетяна Наконечна; іл. 5). У диску «Krajka: W domu» (2015) вміщено записи українських пісень з Бойківщини, Лемківщини, Надсяння (Любачівського й Перемишльського) та Холмщини (у табл. 1 код УП→УФВП). У коментарях до диску «Krajka:

¹⁵ Під назвою «фольклорні ансамблі» радше фігурували самодіяльні, у творчості яких, згідно тодішнім ідеологічним засадам, «національна форма» мала поєднуватися із «соціалістичним змістом».

W gościach – od Sanu do Donu» роз'яснено, що важливе значення для «крайчан мала практика освоєння різнорегіональних пісень з материкової України під час навчання автентичного співу у київських етномузикологів та викладача Ірини Телюх із Хмельницька (табл. 1, код УП→УФВУ). Вдалий вишкіл з автентичного співу допоміг «крайчанам» активізувати вивчення українського фольклору на польських теренах – від запису пісень до власного їх самотнього відтворення.

Протягом трьох останніх десятиліть вагоме просвітницьке значення має діяльність фонографічного видавництва української музики в Польщі «КОКА» (діє з 1989) і його засновника *Володимира Наконечного* (випускник Інституту української філології Варшавського університету). У роботі фірми брав участь її співорганізатор *Андрій Марушечко* (випускник Академії мистецтв Варшави), який займався художнім оформленням дискографії. Окрім багатьох форм сучасної альтернативної музики (рок-, інді-, панк-...) чільне місце у виданнях «КОКИ» посів автентичний фольклор у виконанні як його носіїв, так і науковців. Примітно, що «КОКА» – чи не перший видавець аудіо-дисків київського «Древа», кіровоградської «Гілки», перемишльської «Крайки» (в усіх – по два диски), лірника *Михайла Хая*, родини Тафійчуків з Гуцульщини [Шевчук, 2008].

Студіювання українськими діячами польського фольклору та польської етномузикологічної бібліографії набуває все більшого значення останнім часом, у річищі впотужнення етномузикологічних зв'язків і визначення спільних сфер інтересу науковців. Істотне значення мають укладені львівським ученим *Богданом Луканюком* покажчики польської літератури 1820–1999 рр., присвяченої етномузиці: хронологічний і систематизуючий [Луканюк, 2006а; іл. 6] та електронний алфавітний, у яких подано прізвища й назви більшості праць ХІХ–ХХ ст. Зміст покажчика є цінним бібліографічним джерелом для подальших порівняльних студій, позаяк висвітлює різні об'єкти інтересу польських учених, серед яких є вочевидь і етнічні українці. Першозначущими сферами є польська етномузика, методологічні і соціо-культурологічні аспекти досліджень, але в багатьох працях простежується зацікавлення українськими музичними традиціями, розвиненими передусім на польських теренах. Б. Луканюк є автором багатьох праць, які проливають світло на історію польсько-українських фольклористичних та етномузикологічних зв'язків, а його власна діяльність вносить вагому лепту в їх сучасний розвиток.

Автором однієї з праць про *польський фольклор в Україні* був *Климент Квітка*. Його стаття про баладу з Поділля (1933) (за темою код УУ→ПФВУ в табл. 1) була вперше опублікована Б. Луканюком через 85 років після її написання [Квітка, Курило, 2011]. Стаття «у своїх порівняльних главах значною мірою оперта на матеріалах О. Кольберга. Та

непересічна вартість цієї розвідки полягає радше у наведеному в ній безпрецедентному (тоді й понині) записі балади, який включає фонетичну транскрипцію її слів, ретельно занотовані варіантні відхилення при виконанні мелодії та докладні текстологічні примітки обох записувачів» [Луканюк, 2011, с. 7]. Прагнучи створити текстологічний огляд розглянутої балади, Квітка розглянув доступні йому публікації і відзначив «мізерність» досліджень польських пісень з України на той час і лише поодинокі зразки, записані О. Кольбергом і А. Сальоні [Квітка, Курило, 2011, с. 9–10].

За радянського часу планові дослідження польського фольклору, поширеного в Україні, провадила Академія наук – у межах теми «народна культура національних меншин, що проживають в Україні». Співробітники ІМФЕ ім. М. Рильського в 1970–1980-х рр. провели «численні експедиційні дослідження ... в польських селах Житомирської, Вінницької та Хмельницької областей, [що] дали матеріали для вивчення в етногенетичному аспекті цілого комплексу питань: явища традиційної народної культури обраного регіону, стан збереження народних традицій та їх взаємодії з національними традиціями інших народів, зокрема, українців та росіян, сучасне побутування фольклору та обрядової творчості» [Вахніна, 1996, с. 117]. У розвідці розглянуто традицію чотирьох сіл Житомирщини¹⁶, подано жанрову кодифікацію записаних пісень, відзначено виникнення інтеретнічних зв'язків – здебільшого у спосіб «взаємопроникнення» репертуарів, а також створення різномовних варіантів одних і тих самих пісенних зразків [там само, с. 120–121]. Важливо, що етнографічні спостереження провадилися в деяких населених пунктах кожні 2–3 роки, що дало «підстави для висновків про консервацію традиційної народної культури поляків» [там само, с. 117]. Результати багаторічних спостережень було узагальнено у збірнику статей тієї ж авторки [Вахніна, 2016].

Останнім часом в ІМФЕ розроблено й тему етнокультурних зв'язків українців і поляків на Східному Поділлі наприкінці XIX – на початку XX ст. (Борисенко, 2014).

Протягом останніх двох десятиліть посилилася увага вітчизняних народознавців і фольклористів до постаті Оскара Кольберга (іл. 7), склалося тематичне поле українського *кольбертознавства*. Приводом для появи низки розвідок стала, зокрема, дата 200-ліття з дня народження видатного діяча, відзначена тематичними збірниками у Львові (Етномузика–2010 пам'яті Оскара Кольберга: автори статей і повідомлень *Богдан Луканюк, Ірина Довгалюк, Збігнев Єжи Пширембський, Юрій Сливинський, Лариса Лукашенко, Юрій Рибак* та ін.) та Рівному ([Народна музика, 2014; іл. 8]; автори розвідок історико-порівняльного змісту із залученням матеріалів

¹⁶ Корчак, Катеринівка, Мар'янівка та Покостівка.

Кольберга *Руслана Шерстюк, Юрій Рибак, Антоній Поточняк, Людмила Кучерук*; розвідка про рукописний збірник *Якова Сенчика* з піснями Холмщини й Підляшшя – *Лариси Лукашенко*). Кілька робіт про українські збірники Кольберга видала філолог *Ірина Збир* (2005–2013 та ін.), про загальне значення його праць та окремі регіональні збірники писали *Ярослава Вернюк* (2000, 2003), *Олена Гінда* та *Ірина Вторак* (2003), *Ірина Дмитрук* (2008), *Іванна Церковняк* (Церковняк, 2016), ін.

Постать Кольберга привертає увагу науковців України передусім завдяки його українознавчим студіям, які торують для нас шлях до пізнання власної культури в її давнішій формі. У контексті української етномузикології матеріали польського фольклориста стають у пригоді для проведення текстологічних студій і прояснення особливостей історичного розвитку фольклору місцевих традицій (типова тематика – «шляхами експедицій...»). Очевидна й певна специфіка фіксації фольклору Кольбергом, на яку доводиться зважати. Як зазначив К. Квітка, у Кольбергових збірниках «не позначено осіб, у яких записано пісні, і не пояснено, в яких верствах черпано матеріал. І навіть – це найгірше – не можна завжди мати певність, що кожна мелодія, подана у Кольберга, справді стосується до того самого варіанту тексту, з яким вона злучена в виданні, і справді походить з тої місцевості, яку зазначено»; далі Квітка посилається на відповідну критику видань Кольберга *Яном Карловічем* (у 1890 – Ол. Ш.) [Квітка, Курило, 2011, с. 25].

Освоєння (збір, видання, студіювання, виконання) польськими діячами української етномузики. Не менш як двохсотлітнім є вияв зацікавлень польських учених, наукових інституцій, аматорів до традиційної культури «кресів» – окраїн польської держави зі змішаним та іноетнічним, зокрема, українським населенням. Креси сприймалися (й мабуть сприймаються) громадською свідомістю більшості поляків як первісно належні до їх історичної держави (I-ї і II-ї Речі Посполитої). Інтерес до народної культури був потужно інспірований за часу Романтизму, коли польська держава якраз не існувала. Утім, як і на багатьох європейських теренах, на польських і західноукраїнських землях, які входили до складу Росії й Австрії (з 1867 – Австро-Угорщини), активізувався національно-освітній рух і стала активно провадитися праця з вивчення етнічних культур. Потребу збирання народномузичних зразків зумовили різні мотиви. Це, як мовилося, сприйняття традицій пограничних земель як «своїх» з історичного погляду, а з іншого боку, й емоційне захоплення українською етномузикою.

Польовий запис, нотування й видання українських пісень (з нотами й без них) здійснювали опріч польських¹⁷.

Протягом років процес освоєння української етномузики польськими діячами поступово динамізувався, у ньому визначився поступальний рух і вершини. На часі польські фольклористи ХІХ ст. добре відомі, тож їхні імена доцільно навести у стислому переліку (назви польських видань ХІХ ст. – в українському перекладі). Перші польові дослідження на українських, південно-білоруських, східно-польських (частково російських) теренах здійснив етнограф, фольклорист і археолог *Зоріан Доленга-Ходаковський* (Chodakowski, псевдонім Адама Чарноцького), який побував на українських землях у 1810-х рр. У праці *Лукаша Голембйовського* (Gołabiewski) «Люд польський. Його звичаї, забобони» (1830)¹⁸ містяться зібрані ним на Підляшші українські етнографічні матеріали й тексти пісень, які він, утім, вважав польськими. Значний інтерес до етномузики мав фольклорист, випускник Львівського університету *Вацлав Міхал Залеський* (Zaleski, псевдонім Вацлав з Олеська) – збирач польських і українських пісень, який розрізняв їх, хоча опублікував 1833 р. латинкою в одному томі («Пісні польські й руські люду галицького»), додавши ноти 160 пісень, інструментованих композитором *Каролем Ліпінським*. Невдовзі вийшло кілька праць *Казімежа Владислава Вуйціцького* (Wójcicki), перша з яких, «Пісні люду біло-хорватів, мазурів і Русі з-над Бугу» (1836), вміщує ноти 30-ти пісень у перекладі для голосу й фортепіано *І. Ф. Добжинського*. У 1839–40 р. з'явилися два видання етнографа *Паулі Жеготи* (Żegota) з польськими й українськими піснями з Галичини; 1844 – поета й композитора-аматора *Томаша Падурри* (Padurra), котрий створював також власні думи й пісні українською мовою. Фольклорист і композитор *Антон Коціпінський* (Kocipiński) з 1855 р. проживав у Києві, де публікував як власні записи пісень, так і взяті в інших музикантів («Пісні, думки і шумки руського народу на Поділлі, Україні і в Малоросії, списані і переложені під музику Ант. Коціпінським. Перша сотня». Київ, 1861, ²1862). (у табл. 1 коди ПП → УФВП, ПП → УФВУ¹⁹).

¹⁷ Популярними в ХІХ ст. були обробки й перекладення народних пісень під супровід фортепіано, про що свідчить значна кількість таких видань (їх упорядковували навіть фольклористи, у тому числі молодий Кольберг у 1842 р.).

¹⁸ Тут і далі наводимо прізвища дослідників і роки виходу праць. Детальнішу інформацію щодо польських видань до 1999 р. див. у згаданому довіднику [Луканюк, 2006а].

¹⁹ Стосовно ХІХ – початку ХХ століття польські й українські території визначаються в етнічному сенсі, оскільки збір народномузичних зразків відбувався на території Австрії чи Росії.

Найвидатніші досягнення польської фольклористики й етнографії ХІХ століття пов'язують із діяльністю *Оскара Кольберга* (1814–1890). Його багатотомне зібрання укладене з регіональних монографій, кілька з яких присвячено українським теренам, де він збирав фольклор та етнографічні дані, починаючи з 1856 р. Загалом здійснив 11 подорожей в Україну, у тому числі на землі у складі Австрії, відвідав Карпати й Прикарпаття, Полісся й Волинь, Холмщину й Підляшшя, «Червону Русь» (Галичину); Гуцульщину, Покуття (його вивчав якнайпильніше), Опілля, Східне й Західне Поділля.

Окрім величезної кількості власних матеріалів, Кольберг наводив у своїх виданнях інформацію з праць інших учених, записи кореспондентів. У рецензіях на томи Кольберга, написаних І. Франком, В. Гнатюком, польськими фольклористами, є чимало критичних зауважень з різних приводів, але інформаційне багатство праць невтомного фольклориста значно переважає недоліки та робить їх неоціненним внеском у джерелознавчу базу слов'янської фольклористики та етнографії.

За життя Кольберга було видано 33 томи, з-поміж яких українські становили переважну меншість – п'ять, опублікованих останніми («Покуття» – 4 томи, «Холмщина» – один, а саме 1-й). Утім, деякі українські матеріали знайшли місце в його польських збірниках (підляські – в 3-му і 5-му томах «Мазовше», підляські й холмські – у томі «Люблінщина» та ін.). За життя вченого виданню його українських томів більше двох десятиліть перешкождали фінансові проблеми (так, 2-й том Покуття було видано 1883 накладом автора). «Лише незадовго до його смерті, на початку 1888 р., зі згоди крайового сейму було підвищено дотацію Краківській Академії наук на видання матеріалів ученого, які стосуються України й українців» [Болтарович, 1993, с. 225].

Після смерті Кольберга було видано ще три томи (34–36, усі – з пісенним матеріалом), важливі для підтримки саме «українського вектору» (1891 – 2-й том «Холмщини» і «Перемишльщина» – другом, колегою, виконавцем заповіту Кольберга, етнографом і професійним антропологом *Ізидором Коперницьким*; «Волинь» – 1907 *Й. Третьяком* за участі *С. Фішера* та *Ф. Шопського*). Відтоді друк праць ученого припинився майже на півстоліття.

Непересічного наукового й просвітницького значення набуло «Повне зібрання Оскара Кольберга» у 86 томах (*Dzieła Wszystkie Oskara Kolberga* – DWOK) – пріоритетний проект Польської Академії наук (ПАН), розроблений у перше ж десятиліття після її заснування (у 1952). Підготовку до публікації ініціювало 1958 р. Польське Народознавче Товариство (*Polskie Towarzystwo Ludoznawcze*), очолюване редакційною колегією з ПАН за участі провідних етномузикологів. Перший блок видань – це фотоофсетний репринт 1–36 томів Кольберга 1857–1907 рр., які на той час

уже стали раритетами. 37–86 томи уклала редакція DWOK та упорядники, котрі опрацювали величезний рукописний фонд Кольберга й допоміжні матеріали. Щодо української етнокультури, уперше в цій серії побачили світ «Поділля» (т. 47), двотомники «Карпатська Русь» (т. 54–55) і «Червона Русь» (т. 56–57 у 3-х ч.), а також додатки до виданих раніше чотирьох монографій: «Люблінщина» (т. 75: Supplement до т. 16–17), «Покуття» (Т. 81: Supplement до т. 29–32), «Перемишльщина» (т. 83: Supplement до т. 35), «Волинь» (т. 84: Supplement до т. 36) [Informator, 1991, s. 16–18].

Кольбергознавство становить окрему тематичну сферу етномузикології й фольклористики ХХ – ХХІ ст. Коментарями до окремих томів серії та аналізом праць ученого займалися передусім їх упорядники: І. Kopernicki (1890, 1891), відповідальні редактори DWOK Józef Gajek (1961), Julian Krzyżanowski (1961), Józef Burszta (1964, 1965, 1971, 1974) і Bogusław Linette (1976, 1987, 1991, 1996 та ін.). Редактори окремих томів DWOK публікували як вступні статті до них, так і окремішні власні розвідки: Maria Turczynowiczowa (1940–1960-ті pp., 1991), Marian Sobieski (1961), Elżbieta Miller i Agata Skrukwa (1971, 1982, 2007), A. Skrukwa (1987), Danuta Idaszak (1995), Danuta Pawlak (1999).

Відзначимо праці інших авторів про роль постаті Кольберга, значення його спадщини та окремі її аспекти. Це J. Karłowicz (1889, 1890), Rafał Lubicz (1890), Hieronim Łopaciński (1901), Stanisław Lam (1914), A. Fischer (1914), R. Zawaliński (1914), Jan J. Dunicz (1932), Wilhelmina Bagarówna (1932), Karol Hławiczka (1936), Tadeusz Głodzinski (1938), Adolf Chybiński (1947–1948), K. Krajewski (1956), Ludwik Bielawski (1959, 1997), Maria Drabecka (1960), Ryszard Górski (1970, 1974), Jadwiga i Marian Sobiescy (1973), J[ózefa] Katarzyna Dadak-Kozicka (1976, 1995), Henryk Syska (1985), Władysław Bieńkowski (1987), Stanisława Dębicka (1989), Zbigniew Jerzy Przerembski (1990), Wojciech Domański (1995), Bronisław Gołębiowski (1997), Joanna Tokarska-Bakir (1999), Małgorzata Kośka (2000), Andrzej Bieńkowski (2014), Piotr Dahlig (2014), Ewa Antyborzec (2016), Zbigniew Jasiewicz (2017) та ін.

Після виходу 36-го тому Кольберга (1907) польські науковці продовжували здійснювати *регіональні студії* на українських теренах і пограниччі. Певної систематичності було досягнуто у міжвоєнній II-й Речі Посполитій (1918–1939), до якої, унаслідок перенесення кордону на схід, увійшла низка західноукраїнських земель. Значною мірою дослідженням сприяла культурна політика польського уряду.

Загальна картина фольклористичних інтересів прояснюється, зокрема, за виглядом серії із 16 збірничків під назвою «Бібліотечка регіональних пісень» (Biblioteczka Pieśni Regionalnych), видана в Катовіце, що їх переважно впорядкував і гармонізував на кілька голосів редактор Кароль Главічка (Hławiczka). 3-поміж усіх вирізняються українські терени: *Поділля*

(Nr. 12 – Podole / Wybrał i ułożył C. Koziętulski, 1937²⁰), *Підляшшя* (Nr. 13 – Podlasie / Wybrał i ułożył K. Hławiczka, 1937), *Полісся* (Nr. 14 – Polesie / Zapisali S. Mizerski, F. Kołessa, S. Józefowiczówna, E. Kowalewski, F. Dahlke, O. Kolberg, O. Strucińska, 1937) та вищезгадана *Волинь* Ю. Цехміструка (Nr. 15 – *Wołyń* / Wybrał J. Cechmistrak, на 2 і 3 глосы opracował K. Hławiczka, 1938) [Луканюк 2006а, с. 31–33].

Звертає на себе увагу випуск № 14 – *Полісся*, у якому фігурують імена семи записувачів – найбільше в цій серії, що відображає неабиякий тогочасний інтерес до цього ареалу, де найякісніше збереглася слов'янська архаїка. Варто згадати, що 1932 власні розвідки про подорож до Полісся вже опублікував етнограф *Казімеж Мошинський* (Moszyński, 1932а, 1932б), 1936 видали музичний матеріал *Станіслав Барановський* (Baranowski) і *Tadeusz Witek* (Witek). Пізніше (1996) питання «полісько-підляських паралелей» (на прикладі одного баладного сюжету) розглядала *Ядвіга Шиманська* (Szymanska).

Унікальним спільним проектом 1932 року стала експедиція на середнє Полісся *К. Мошинського* і *Ф. Колесси*. Співпраця етномузиколога з етнографом²¹ мала плідні результати: записано 163 пісні (більшу частину мелодій – на слух, меншу – на валики) і 4 інструментальних награвання, 260 вербальних пісенних текстів Колесою (з них 232 також Мошинським²²), зроблено їх науковий аналіз. Нещодавно висвітлено маловідомі сторінки з історії цієї поїздки та опрацювання матеріалів, яке тривало до 1939 р., але так і не увінчалось публікацією [Довгалюк, 2013]. На прохання Мошинського кошти на експедицію було надано Фондом національної культури (Fundusz Kultury Narodowej), який згодом мав оплатити упорядкування польськомовного збірника «Народна музика на Поліссі». Про серйозну підготовку до друку пісенних текстів говорить участь у ній мовознавців, викладачів кафедри української філології Ягеллонського університету *Юліана Геника-Березовського* та *Івана Зілинського* [Довгалюк, 2013, с. 86]. Публікацію планували в друкарні Каси імені Й. Мянвського (фонду підтримки науки). Утім, незважаючи на виготовлення верстки й потужну попередню роботу, збірник, робота над яким тривала майже до початку 2-ї Світової війни, не було видано. Публікацію експедиційних матеріалів, попередню підготовку до неї, коментарі і дослідження здійснено *Софією Грицею* [Музичний фольклор з Полісся, 1995].

²⁰ Праці українських науковців про регіональну етномузику в цьому тематичному підрозділі, за поодинокими виключеннями, не наведено.

²¹ В експедиції також взяла участь асистентка кафедри етнографії слов'ян Ягеллонського університету *Ядвіга Клімашевська* [Довгалюк, 2013].

²² Порівняння вербальних текстів, записаних обома дослідниками, із нотаціями Колесси було зроблене авторкою статті при вивченні явища вокалізації [Шевчук, 2009].

Продовжуючи список регіональних студій 1930-х рр., зазначимо, що **Волиню** цікавився після Кольберга *Валеріан Батко*, та нею ґрунтовніше займалися, як було зазначено, українські діячі – Ф. Колесса, Ю. Цехмістрок, С. Козицький та аматори, які збирали народномузичні матеріали. В. Батко, як знавець цієї регіональної традиції, став автором рецензії на пісенний збірник Ф. Колесси [Луканюк: 2006а, с. 30; 2010].

Етномузика **Поділля** презентована в тогочасних польських студіях, здається, найменше. У ХІХ ст. подільські пісні увійшли, oprіч інших регіонів, до збірок Доленги-Ходаковського і Коціпінського, у Кольберга це 47-й том DWOK; один пісенник видано у вищезгаданій регіональній бібліотечці (1937).

Регіони з українським населенням представлені й низкою польських праць двох наступних історичних періодів. Кожна з них має за мету подати нотний матеріал чи характеристику певних жанрових явищ. **Підляшшя** висвітлене в 1950-х – 1960-х рр. у працях Олександра Олещука (Oleszczuk, під його ж редакцією – і збірник 1989); Ярослава Лісаковського (Lisakowski) 1956 р.; Марії Балішевської (Baliszewska) 1973 р.; Яна Адамовського (Adamowski) кінця 1980-х – 1990-х рр., Ф. Павляка (Pawlak) 1985 р.; Аганути Ади Радзікової (Radzikowa) 1994 р.; Яніни Шиманської (Szymańska) 1985 – 1996 рр.

Музичні традиції **Люблінщини**, вивчені за окремими жанрами й обрядами, віддзеркалені в низці видань різних авторів. У 1930-х рр. це Йозеф Хмара (Chmara), 1934 – Ф. Рибіцький (Rybicki – за матеріалами В. Батки), 1960 – В. Каньорова (Kaniorowa); 1970 – Олександр Брик (Bryk) і Станіслав Лешчинський (Leszczyński), 1971 – Фелікс Олесюк (Olesiejuk), 1973 – Валеріан Батко (Batko – праці, починаючи з 1930-х) і Броніслав Нич (Nycz); Єжи Бартмінський (Bartmiński) і Чеслав Гернас (Hernas) як редактори збірника 1986 р.; 1993 – Збігнев Єжи Пшерембський (Przerembski).

Ряшівщину (Жешувське) в публікаціях представили Олександр Салоні (Saloni, етнографічні матеріали) ще в 1908, 1956 – Олександр Павляк (Pawlak), 1958 – Йоланта Пенкач (Pełacz); 1967 – Л. Нартовська (Nartowska); 1969 – Францішек Котуля (Kotula); 1978, 1981, 1995 – Богуслав Лінетт (Linette), 1989 – Алісія Гашчак (Haszczak), 1994 – Збігнев Єжи Пшерембський (Przerembski).

Карпатський регіон – середовище українських традицій, сформоване різними субетносами, зокрема, гуцульським і лемківським. Вони представлені вокальною, інструментальною й вокально-інструментальною музикою. Лемківські обряди й обрядові пісні цікавили в 1960–1970-х рр. Януша Мрочка (Mróczek), 1995 – Богумілу Тарасевич (Tarasiewicz); гуцульські – ще в 1935 р. Міхала Кондрацького (Kondracki) та письменника Станіслава Вінченза (Vincenz), 1965 – Станіслава

Мерчиньського (Mierczyński). Стан досліджень польського фольклору Карпат роз'яснено 1961 Олександрою Шурмяк-Богуцькою (Szurmiak-Boguska) й Казімежем Богуцьким (Boguski)²³.

Потужними дослідницькими центрами в Польщі є *університети*, котрі розробляють і фінансують комплексні проекти й публікують їх результати. Так, у Варшавському університеті у 1980-х рр. було проведено кількарічні культурологічні, соціологічні та музикознавчі обстеження теренів у рамках двох програм²⁴, результатом яких став змістовний збірник праць про музичну культуру національних меншин у Польщі (Kultura muzyczna, 1990; іл. 9), де прояснено, зокрема, стан та історичні причини часткового занепаду українських традицій [Czekanowska, 1990], характеризується традиція одного села Сувальського воєводства [Jędruch, 1990].

Для кращого пізнання етномузичних традицій слов'ян великого значення набуває *оприлюднення здобутків однієї національної культури в середовищі іншої* (у табл. 1 – симетрично розміщені коди ПП→ПФ→У; УУ→УФ→П на «материкових» полях). Ідеться про освоєння власної етномузики, результати якого презентують на загал зацікавленої громадськості іншої країни. Інакше кажучи, мова йде про популяризацію фольклору та наукову *апробацію результатів польських студій в Україні, українських – у Польщі*. Активною є «перехресна» публікація матеріалів: *наукових статей польських дослідників (про польський фольклор) – в українських наукових виданнях і навпаки*. Так, у львівських, рівненських, київських наукових збірниках неодноразово опубліковано праці етномузикологів Анни Чекановської, Пйотра Дагліга, Збігнева Єжи Пшерембського, а також Густава Юзали, Ізабелли Філіпак-Соколовської та Януша Соколовського, Януша Мрочека та інших. Видання статей нерідко випереджуються виступами їхніх авторів на наукових конференціях із метою презентувати етномузичні традиції та методи їхніх студій. Заслуговує на увагу розгляд українсько-польських реляцій А. Чекановської (1990, 1998), жанрів (ладканок: [Dahlig, 1995]) і репертуару погранич – П. Дагліга (1994, 1995), інструментів (ліри, дуди), специфіки етномузикологічної освіти – З. Є. Пшерембського (1995, 1997,

²³ Наукові інтереси багатьох польських діячів не обмежені українськими традиціями; вони видають і праці, присвячені передусім власному фольклору. Досвід зацікавлення однієї особи двома національними культурами накопичувався з XIX ст., коли видання польських і українських («русских» чи «малороссийских») пісень могло бути здійснено в одному томі.

²⁴ 1) Центральна програма базових досліджень 09.8 (Centralny Program Badań Podstawowych) «Розвиток регіональний – розвиток локальний – Самоврядування територіальне» (Rozwój Regionalny – Rozwój Lokalny – Samorząd Terytorialny), 2) Відомча програма базових досліджень III.54 «Музична освіта в Польщі» (Edukacja muzyczna w Polsce).

2011). Така апробація – пізнавальна й доцільна як шанс ознайомлення з артефактами етномузики (унікальними чи, навпаки, типовими, варіативними), методами студіювання й навчання, порівняльними дослідженнями, що забезпечує ширший кут зору на історичні процеси розвитку слов'янського поля традиційної музики.

Щодо комплексних студій етномузики, слід приділити увагу одній з перших неурядових організацій нової Польщі, яка має на часі визначні досягнення. Це фундація з Любліна «Музика кресів» (далі – «МК») (Fundacja z Lublina «Muzyka kresów») – «Осередок музикологічних і культурологічних досліджень Центрально-Східної Європи» (Ośrodek Badań Muzykologicznych i Kulturowych Europy Środkowo-Wschodniej), центр студіювання етномузики й автентичного виконавства. Назва «МК» свідчить про важливість взаємодії етнічних культур, що межують (чи межували) з польською (крім української – білоруська, литовська, словацька, російська)²⁵. Засновники й очільники «МК» – Ян Бернад (Bernad, директор) і Моніка Мамінська (Maminska, голова) – розробили концепцію й реалізували програму її діяльності. У взаємодії з Міністерством Культури Польщі, меріями міст, спираючись на підтримку спонсорів, «МК» з початку 1990-х років організовує щорічні Міжнародні фестивалі (за участю первинних і вторинних гуртів), наукові семінари, польові експедиції (іл. 10), майстер-класи з автентичного співу. Акції «МК», відповідно до її назви, проходять переважно неподалік східних кордонів Польщі – у Любліні та містечках і селах Підляшшя, поблизу українських, білоруських і литовських земель.

Тісні зв'язки було встановлено, зокрема, з українськими етномузикологами, які взяли участь у розробці програми «МК» та увійшли до її Ради (Ігор Мацієвський, Євген Єфремов, Богдан Луканюк). Робота почалася в 1991 з організації симпозіуму та українського фестивалю у с. Довгоброди за участю науково-етнографічних ансамблів «Древо» (Київ, кер. Є. Єфремов), «Родовід» (Львів, кер. Л. Редько), «Джерело» (Рівне, кер. І. Синельников), перший з яких став постійно брати участь у роботі «МК». Учасники фестивалів наступних років – «Гілка» (Кіровоград, кер. Н. Керімова, кілька років – учасниця «Древа»), «Муравський шлях» (Харків, тодішні кер. В. Осадча, Л. Котохін) та «Гільце» (Харків, кер. М. Семенова), сільські гурти з Житомирщини, Полтавщини, Кіровоградщини, Рівненського й Київського Полісся.

Особливістю діяльності «МК» є широкий спектр проблематики та методик досліджень етномузичних традицій, які опрацьовуються через

²⁵ Різного часу склад «кресів» мінявся. Так, у I-й Речі Посполитій це також окраїнні райони Латвії і західної Росії (Московії). «Креси» в польській свідомості – «міфологічна країна свободи».

паралельне проведення наукових семінарів і практичних занять народним співом (*warsztaty* – майстер-класи, «майстерні») під орудою різних керівників у кількох групах-гуртах (чоловічі, жіночі, змішані). У заснованій при «МК» *Міжнародній школі традиційної музики* (*Międzynarodowa Szkoła Muzyki Tradycyjnej*) було запроваджено різні форми роботи включно з циклами лекцій з етномузикології, етнології, діалектології та антропології культури, публікаціями статей у періодиці (іл. 11) та інтерв'ю щодо актуальності студіювання етнічних традицій [Bernad, 1998]. Учасниками наукових сесій «МК» в різні роки були *Володимир Гошовський, Анатолій Завальнюк, Володимир Грабовський, Ніна Керімова, Ірина Клименко, Юрій Кондратенко, Богдан Луканюк, Ігор Мацієвський, Олена Мурзина, Віра Осадча, Стефанія Павлишин, Лариса Сабан, Олег Смоляк, Надія Супрун, Ірина Федун, Михайло Хай, Богдан Яремко* та інші. Учасники «Древа» є керівниками співочих груп на практичних заняттях (*Євген Єфремов, Ірина Клименко, Ганна Коропниченко, Тетяна Сопілка-Зачікевич, Юрій Пастушенко*, деякий час – *Роман Єненко, Олена Шевчук, Ганна та Сергій Охрімчуки*) і доповідачами на семінарах (щоправда, особливістю наукових сесій «МК» є майже повна відсутність публікацій статей за їх результатами).

Міжнародні заходи «МК» стали визначними подіями культурного життя. Це кілька наукових сесій «Духовність народів Центрально-Східної Європи» («*Duchowość narodów Europy Środkowo-Wschodniej*»), перша – Люблін, 1992), трирічна програма «Музика обрядова Центральної й Східної Європи» (1992–1994), трирічний цикл «Ерос і Танатос», міжнародні фестивалі «Втрачена музика» («*Muzyka Utracona*»): «Архаїчні пісні балтів і слов'ян» (Краків, 1995), «Колисанки» (Краків, 1996); «Пісні лісові, пісні польові» (Краків, 1997); з 1999 щорічно – «Найстарші пісні Європи» (Люблін; іл. 12). Акції «МК», залучивши широкі кола молоді й студентства, фахівців і любителів (у 1998–2007 – до 1000 слухачів), мали широке висвітлення в польській пресі, отримали розголос у Польщі, Німеччині, інших країнах; сприяли розвитку міжнаціональних, зокрема, польсько-українських зв'язків у галузі досліджень етномузики, активізували відродження реконструктивного виконавства в Польщі [Шевчук, 2011].

Організатори й деякі відвідувачі «Міжнародної школи традиційної музики» «МК» 1990-х років знайшли свої «ніші» в царині фольклоризму й етно-менеджменту як збирачі-записувачі й виконавці музичної автентики, ініціатори творчих проектів, організатори й працівники товариств, які опікуються традиційним співом.

Одним з результатів розбудови етнічного вектору стало зростання числа **гуртів реконструктивного напрямку в Польщі**, які мають польських або українських керівників. Один з найстарших гуртів виник ще на початку 1990-х у Варшаві як приклад самоорганізації «варштанної»

групи «МК» (ініціаторка – журналістка, етноспівачка, збирачка фольклору *Ягна Кніттель*), він згодом кілька разів міняв назву: на часі це «З дороги» («Z drogi»; іл. 13), також «Варшава Східна» (Warszawa Wschodnia), раніше – «Голоси до неба» (Wniebogłosy), спочатку «Rybki» [див. Кабачій, 2005]. Гурт провадить фольклорні експедиції, виконує український і польський пісенний фольклор, є учасником польських і українських фестивалів, до прикладу, «Країни мрій» (у табл. 1 код ПП→ПФВП+УФВУ). Другий приклад: 1999 року при згаданій Міжнародній школі «Музики кресів» виник гурт під орудою *Яна Бернада*, що освоїв значний репертуар польської етномузики та записав три компакт-диски з різножанровими піснями²⁶ (код ПП→ПФВП²⁷).

Атмосфера захоплення етномузикою інспірувала виникнення польських і польсько-українських реконструктивних гуртів *під проводом українських фольклористів*. Першим був, імовірно, гурт «Селюки» (Seluki) в Любліні в 2004–2006 рр., кер. соліст «Древа» *Роман Єненко*, [Шевчук, 2008а]. У Варшаві з 2006 працює польський жіночий гурт «Дичка» (Dziczka), керівником якого також є «древлянка», етномузиколог *Тетяна Сопілка-Зачикевич*. *Юрій Пастушенко* (теж учасник «Древа») розробив міжнародну програму «Море пісні» (Morze pieśni), створив гурт «Море» («Mоре») ²⁸, а його «варштатна» група з Вроцлава стала постійно діючим «Ансамблем міських співачок “Зміна оселі”» (Zespół Śpiewaczek Miejskich Zdrada Osiedla). Завжди починаючи на заняттях з українського репертуару, керівники й учасники гуртів зацікавлюються й польськими піснями, особливо з пограничних ареалів (наприклад, Підляшшя чи Дольного Шльонська), виконуючи в концертах ті й інші (код збірний: ПП+УП→ПФВП+УФВУ).

Якщо в 1990-х роках у процесі практичного студіювання етномузики провідну роль відігравали здебільшого фундація «Музика кресів» і низка **театрів**, при яких було організовано «майстерні пісні» (Schoła Teatru Węgajty, Instytut Grotowskiego у Вроцлаві, Ośrodek Praktyk Teatralnych «Gardzienice»), то з початку ХХІ століття в Польщі виникла широка **мережа організацій і товариств**, засновниками яких стали представники ідей реконструктивного фольклоризму. Однією з перших була Фундація ОВО для Культури і Освіти (Fundację OVO dla Kultury i Edukacji) у Вроцлаві. У варштатах ОВО брали участь «древляни» Є. Єфремов,

²⁶ 2005 Я. Бернад поставив спектакль «Пісні польські» і показав його 2006 на 49 Міжнародному Фестивалі Сучасної Музики «Варшавська осінь».

²⁷ Код ПП→ПФВП у табл. 1 відсутній, оскільки в цій реляції немає української компоненти. Проте остання передбачається як одна зпочаткових інспірацій процесу (УУ→УФ→П).

²⁸ Робота двох останніх триває постійно, оскільки їх очільники нині мешкають у Варшаві.

І. Клименко, Т. Сопілка, Ю. Пастушенко, а також *Олег і Оксана Бути* (київський гурт «Буття»), пізніше *Юрій Ковальчук* та *Ірина Слівчук* з Рівного (обидва з гурту «Сільська музика» при Палаці дітей та юнацтва) та ін. При фундації працює однойменний ансамбль ОВО, який спеціалізується на багатоголосих слов'янських піснях (його учасники – керівники «варштатних груп» і самої фундації – *Мажена Мотиль-Козловська* (Kozłowska) та *Вітольд Козловський* (Kozłowski)).

Творчі майстерні в Зеленій Гурі проводили майже всі вищезгадані стосовно ОВО українські фольклористи, а крім того *Валерій Гладунець* (група «Божичі», Київ) і *Лілія Молодцова* (кер. групи «Весняночка» при Етноцентрі в Рівному) та ін. Цікаво, що по слідах зеленогурських варштатів у 2009 виникла група «Древно». Це молодий польський паросток «Древа» («Nasza nazwa wzięła się z zachwytu ukraińską grupą "Drevo"»), учасники якого не приховують перейнятого захоплення етноспівом і властивими назві «дерево» асоціаціями з «теплом, традицією, часом, змінами»²⁹. Відгуки про київське «Древо» та його учасників містяться в періодиці та на кількох сайтах, де новаторство колективу «датоване» 1990-ми роками – тоді, коли він став відомим у Польщі, а не дійсними 1980-ми («Zespół ten jest ogromnie zasłużony dla pieśni słowiańskiej, wprowadził całkiem nową jakość do etnomuzykologii w latach 90tych, podejmując się rekonstrukcji tradycyjnych technik wokalnych, zamiast tylko utrwalania ich w martwym zapisie...»)³⁰.

2008 року в Любліні працівниками «Музики кресів» та їхніми колегами був організований центр «Роздоріжжя» (Ośrodek Międzykulturowych inicjatyw Twórczych "Rozdroża"), який тісно співпрацює з «МК», проводячи ідею необхідності встановлення зв'язків між найархаїчнішими традиціями і сучасними формами музичного й театрального мистецтва, урбаністичною культурою. При «Роздоріжжі» почав працювати дівочий гурт традиційної музики (Zespół Muzyki Tradycyjnej), організований як «варштатна» група М. Мамінської, яка опановує польську й українську пісенну автентіку (код ПП→УФВУ+ПФВП). Чоловічий гурт «Чумаки», також під орудою М. Мамінської, працює там само з 2012, спеціалізуючись на чумацьких і козацьких піснях з Полісся та Полтавщини (Najstarsze Pieśni, 2014, s. 23) (код ПП→УФВУ).

Фольклористи, які пройшли етномузичну школу «кресів» – це організатори й співробітники польських товариств, часто водночас практикуючі музиканти – безпосередні учасники численних творчих акцій. Працівником тієї ж таки «Музики кресів» стала д-р Єва Гроховська

²⁹ <http://grupadrewno.zgora.pl/index.php/drewno>

³⁰ <https://www.facebook.com/Wroclawica-241840462865367>

(етноскрипалька, культуролог, колишня учасниця «Варшави східної» та ін.). У варшавській «Фундації у справі охорони спадщини традиційної культури “Сфери”» (Fundacja na Rzecz Ochrony Dziedzictwa Kultury Tradycyjnej Zakresy³¹) працює *Клавдія Немкевіч* – колишня учасниця вищезгаданих «Рибок» і «Варшави східної». Багатьох зацікавлених у розвитку й реконструкції етномузики з 90-х років об'єднало варшавське товариство музик-інструменталістів (здебільшого) «Дім танцю», яке влаштовує фестивалі (в кожному з них є «Ніч танцю»).

З інших громад відзначимо такі: «Академія мандрівних музикантів» (Akademia Muzyków Wędrownych) у Наролю (ініціатор, зокрема, «Лірницького табору»); одне з найстарших – товариство «Пліт» (Tratwa), яке постало 1993 р. в Регіональному осередку культури в Ольштині з реалізації програми під тією ж назвою. Своєю чергою, згаданою «Тратвою» та Інститутом музики й танцю започатковано проект «Академія Кольберга» (Akademia Kolberga).

З 2010 р. у Варшаві проходить щорічний фестиваль «Всі мазурки світу» (Wszystkie Mazurki Świata), ініційований *Янушем Прусіновським* (Prusinowski) і *Пйотрем Пішчатовським* (Piszczatowski), які разом з *Ягнуою Кніттель* (Knittel) і *Катериною Лінднер* (Lindner) стали засновниками фундації з однойменною назвою. На фесті виступали Капела *Сергія Охрімчука*, «Крайка», «Божичі» та ін., багато польських сільських музик; у його рамках двічі проводила майстер-класи народного співу видатна поліська співачка з Рівненщини *Домініка Чекун*, організовано конкурс «Стара традиція».

У Варшаві діють також фундації «Музика віднайдена» (Muzyka Odnaleziona) й «Закорінена музика» (Muzyka Zakorzeniona), у Вроцлаві – Центр традиційної музики (Stowarzyszenie Centrala Muzyki Tradycyjnej), співтовариство любителів традиційної культури «Хатка танцю» (Chatka Tańca) та співтовариство «Група традиційного співу Вроцлавиця» (Wrocławica) та ін. З польськими інституціями співпрацюють Осередки української культури (Ośrodek Kultury Ukraińskiej) та інші громади.

Національні центри й місцеві центри культури розробляють програми акцій, почасти, принагідно до святкування пам'ятних дат – так, по всій країні було організовано низку заходів програми Кольберг–2014 у зв'язку з 200-літтям із дня його народження; серед таких товариств – ОПАК (Opolski Projektor Animacji Kulturalnych). Діє й певний «календарний ритм» імпрез; першою з них у році і найулюбленішою є приурочена до Різдва.

Підтримку творчих акцій недержавних товариств здійснюють державні установи, котрі беруть на себе часткове фінансування подій.

³¹ У варіанті «Za-kresy» назва виявляє регіональний смисловий підтекст.

Серед них – Міністерство культури і національної спадщини – МКНС (Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego)³²; Національний інститут спадщини (Narodowy Instytut Dziedzictwa), державний Інститут музики й танця (Instytut Muzyki i Tańca, що виник 2010 за ініціативою МКНС); департаменти культур урядів гмін (районів) і воєводств, музеї. Так, музей Шльонска Опольського (Muzeum Śląska Opolskiego) розробив разом з ОПАК програму із п'яти заходів (протягом 2-х місяців) до 200-ліття Кольберга включно з етномузичними заходами.

Особливим типом закладів є медичні, у яких практикують засоби етномузичної терапії. В одному з таких у Кракові (Instytut Psychoterapii Krótkoterminowej) викладали, зокрема, київські «древляни» (Є. Єфремов, Т. Сопілка-Зачикевіч, І. Клименко, Г. Коропніченко та д. ін.).

Окремий «часовий прошарок» у році займають літні курси, які опікуються дозвіллям відпочивальників під час відпусток і канікул, надаючи дітям і дорослим можливості творчого саморозвитку. Організація особливого типу – приватне сільське господарство на Лемківщині, яке щороку запрошує бажаючих («Gospodarstwo Agroturystyczne “Swystowy Sad”») та пропонує відвідати «Warsztaty Spiewu Archaicznego» (такі вели Є. Єфремов, І. Клименко).

Відзначимо два товариства, які «спеціалізуються» на регіональній традиції польсько-українського пограничного ареалу. Одне з них – «Спадщина Підляштя» (Stowarzyszenie Dziedzictwo Podlasia) в Пухлах (Puchły, gmina Narew, powiat Hajnówka, woj. Podlaskie). Друге – люблінське «Товариство для природи і людини» (Towarzystwo dla Natury i Człowieka). «Спадщина Підляштя» організовує варштати під орудою запрошених етномузикологів чи співачок з місцевих ансамблів, у тому числі українських (напр., з «Підляшанок»), щорічні конкурси на виконання місцевих традиційних пісень під назвою "Szansa na Oskara" (2018, 2017...), бере участь в Європейських Днях Спадщини (Europejskie Dni Dziedzictwa) разом з державним Департаментом культури і спадщини та іншими інституціями (організаторка *Юліта Харитонюк*).

Люблінське «Товариство для природи і людини» опікується як збереженням дикої природи, так і екологією культури, підтриманням прадавніх сільських традицій регіону, реалізує масштабний проект «Muzyka Polesia: encyklopedia muzyki tradycyjnej» (автор ідеї *Кшиштоф Горчица* (Gorczyca)), що відображений на окремому сайті в трьох мовних версіях – польській, українській та білоруській (<http://muzykarpolesia.net>), співпрацює з фахівцями з цих країн, публікує їхні статті про поліські

³² Польський уряд підтримує культуру в різний спосіб, у тому числі дозволяє її добровільне фінансування, коли бажаючі можуть офіційно перечислювати 1% податків на користь певної організації, що офіційно фіксується в її фінансовому статусі.

традиції, аудіо та відео матеріали, організує міжнародний фестиваль «Пісні боліт» (Pieśni Bagien. Muzyka tradycyjna Polesia), де виступають автентичні і вторинні колективи, у тому числі з різних областей України. У рамках фестивалю проходять майстер-класи й лекції. В усіх формах роботи Товариства взяли участь київські етномузикологи *Маргарита Скаженик* і *Олег Коробов*, котрі опублікували на сайті «Музики Полісся» розвідки з різною тематикою матеріалів, це три статті про весняно-літню обрядову пісенність Середнього Полісся (з-поміж них: [Скаженик, 2017]) відповідає коду УУ→УФ→П у табл.1) та записані від поляків пісенні й танцювальні традиції в поліському селі зі змішаним населенням в Лельчицькому районі Гомельської області Білорусі ([Коробов, 2017]; код у табл. 1 УУ→ПФВУ).

Список усіх вищезгаданих інституцій наведено з тієї причини, що з-поміж них нема жодної, в акціях котрої не брали б участь українські етномузикологи – науковці й практики, а в багатьох і народні виконавці. Таким чином, широка мережа громадських і державних інституцій цілорічно пропонує масштабну панораму ініціатив з освоєння музичної автентики, провадить у співдії фестивалі (одноденні й кількадевні), концерти, імпрези. Якнайширше практикується проведення варштанів. Кожен з фестивалів³³, фактично, включає такі практикуми, іноді й по кілька – з «білого» народного співу та гри на різних інструментах³⁴.

Широкий попит на автентичний спів, його незамінну роль у дозвіллі польської інтелектуальної спільноти відображено в соціальних мережах, де на заходи попередньо записуються десятки людей (причому, за обмеженої кількості запрошених). Промовистими є емоційні вислови організаторів і відгуки гостей. Так, на сайті гурту «Вроцлавиця»³⁵ бажаючих запрошують долучитися до співу багатоголосих пісень з багатої української скарбниці («pieśni wielogłosowe z bogatej skarbnicy tradycyjnych pieśni ukraińskich»), мовиться про роль автентичної манери («Pieśń ludowa robi ogromne wrażenie, gdy się zaśpiewa w odpowiedni sposób»). Вроцлавська «Зміна оселі» запрошує розділити на варштатах

³³ З-поміж інших слід згадати також Ярмарок Ягеллонський (Jarmark Jagielloński) у Любліні.

³⁴ Є фестивалі, які обмежуються концертними програмами. Так, 2018 року провадився 29-й Міжнародний фестиваль «Буковинські зустрічі» (Bukowińskie Spotkania), організований польським етнографом *Збігневом Ковальським*. Захід провадиться по черзі в містах різних країн (починаючи з польського Ястрова, в Україні – в Чернівцях), збираючи польські, українські, румунські, угорські колективи (реконструктивні й здебільшого самодіяльні), що мешкають на Буковині (українська ініціатива: код ПП→ПФВУ в табл. 1).

³⁵ <https://www.facebook.com/Wroclawica-241840462865367/>

радість співу українських пісень («Naszymi ulubionymi, przepięknymi, tradycyjnymi pieśniami ukraińskimi mogłyśmy podzielić się z sąsiadami...») ³⁶.

Зацікавлення українською етномузикологією в Польщі пояснює попит на її **аудіо-видання**. Наостанок подаємо робочу класифікацію низки компакт-дисків, виданих у Польщі. В їх короткому опису водночас за можливості уточнено коло збирачів, виконавців, спонсорів видань, що деталізує панораму індивідуальних, громадських і державних пріоритетів:

• **державне видання автентики з українських етнічних теренів у Польщі**. Спільний проект Міністерства культури і мистецтва, МКіМ (Ministerstwo Kultury i Sztuki) та Польського Радіо, ПР (Radio Polskie) – це серія компакт-дисків «Музика джерел» (Muzyka źródeł) із записами з фондів ПР. Випуск 1999 року № 13–1 «Меншини національні й етнічні в Польщі» (іл. 14) вміщує зразки записів, здійснених переважно 1998 співробітницею Української редакції ПР *Анною Шевчук-Чех* на теренах українсько-польського та білорусько-польського пограниччя. Як зазначає науковий консультант випуску Є. Бартмінський, цінність здобутих матеріалів – у тому, що вони спростовують тезу, нав'язану колишньою владою комуністичної Польщі про «етнічну монолітність держави», представляючи музику численної української й білоруської людності (до 400 тис. осіб). Це яскрава ілюстрація регіональних мовно-музичних діалектів Лемківщини, Бойківщини, Надсяння, Північного й Південного Підляшшя [Bartmiński, 1999, с. 1, 3]. Ці та інші фонозаписи з українською етномузикологією постійно транслюються в радіоефірі у програмах Української редакції ПР (код у табл. 1: ПП→УФвП).

• **державне видання автентики з польських етнічних теренів в Україні** належить до тієї самої серії Польського Радіо за участі МКіМ. Це вип. № 16 1999 року «Поляки на Україні, в Румунії і Казахстані» (код у табл. 1 ПП→ПФвУ). Авторами польових записів 1995–1996 років (одиночних із 1992), інтерв'ю з виконавцями, етнографічної інформації і супровідних текстів є редактори Радіо-Центру Народної культури *Ельжбета Стжелецька-Вашикевіч*, *Анна Шевчук-Чех* і *Пйотр Кендзьорек*, етномузикологічного коментаря – *Пйотр Дагліт*. В Україні записи від польських переселенців було здійснено на Буковині ³⁷ (у диску – 6 зразків) і Волині, а саме, на Житомирщині (13 зразків) ³⁸. Докладні коментарі до

³⁶ <https://www.facebook.com/zdradaosiedla/>

³⁷ Уточнено, що буковинська етнічна традиція поляків України й Румунії є єдиною, оскільки розглядана територія первісно входила до Румунії, але була розділена між нею та СРСР лише по 2-й Світовій війні.

³⁸ На Житомирщині польські поселенці мешкали ще з часів I-ї Речі Посполитої та безперервно переселялися туди до 1905 р. У 1925–35 роках на заході від Житомира існував Польський національний регіон «Мархлевщина» зі столицею, відповідно, в Мархлевську (колишній Довбиш).

диску прояснюють трагічні сторінки історії польського заселення цих регіонів³⁹ і свідчать, що польські записи з Казахстану віддзеркалюють ті традиції, які існували на українських землях (багато виконавців старшого віку народилося саме в Україні)⁴⁰, завдяки цьому до системи українсько-польських реляцій підключаються землі Казахстану.

Далі наводимо кілька прикладів, умовно, **приватних проектів аувидань у Польщі української етномузики**, які спираються на особисту ініціативу фольклористів та етнографів, часто знаходячи підтримку громадських і урядових організацій (на місцях), радіокомпаній та ін. Чільне місце посідають видання автентики з різних регіонів, перевагу з-поміж яких протягом останніх 20-ти років надано Підляшшю–Полісся:

• **музична автентика з материкової України:**

1) «Музика українських Карпат. Гуцульщина. Сім'я Тафійчуків»: проект фірми КОКА, 2000 (№ 418⁴¹);

2) «Budemo wesnu spiwaty. Song Tree» [Полтава, Полісся], Radio Lublin (Запис 2001 р. на 2-му фестивалі «Україна – Польща – Європа», організатор – Ośrodek Praktyk Teatralnych «Gardzienice»), авторка проекту *Мар'яна Садовська*, спонсори: Radio Lublin, Ekologiczny Klub UNESCO – Pracownia na Rzecz Bioróżnorodności w Piaskach та ін. (№ 433);

3–4) «Zespół Spiewaczy z Dobrywody. Pieśni nie tylko Święte. Tradycja muzyczna Podlasia» і «Zespół Spiewaczy ze Wsi Czeremcha, Pieśni nie tylko Święte. Tradycja muzyczna Podlasia», вид. обох: Polskie Radio, Białystok; «Товариство любителів народної культури в Черемші» (Stowarzyszenie Miłośników Kultury Ludowej w Czeremsze); текст: *Ewa Wrobel, Barbara Kuzub-Samosiuk*, 2002 (№ 434, 435);

5) «Polesie – pieśni i ludzie. Ukraina archaiczna: Полісся – пісні й люди. Україна архаїчна», авторка записів, укладачка *Jagna Knittel* за участі ін., вид. «Товариство Панорама культур» (Stowarzyszenie Panorama Kultur), 2008 (№ 538) – двомовне вид.;

6) «Śpiewy Polesia. Ukraina. Badania terenowe *Andzeja Bieńkowskiego* [співвид. Narodowy Centrum Kultury], 2008, серія «Віднайдена музика» (Muzyka odnaleziona), No. 5;

7) «Pieśni z Kożyna», координаторка проекту – співробітниця Білостоцького Музею Села *Julita Charytoniuk*, видавець «Товариство Спадщина Підляшшя» (Stowarzyszenie Dziedzictwo Podlasia) за фінансової

³⁹ Після голодомору 1933–34 рр., коли в Україні померло й багато поляків, радянська влада в 1935 остаточно ліквідувала польський регіон на Житомирщині, їхнє врядування й мережу культурно-освітніх осередків, виселивши поляків, передусім, до Казахстану.

⁴⁰ Зазначено також, що в імперській Росії виселення поляків до Казахстану відбувалося ще з 1770-х років.

⁴¹ Тут і далі наводимо порядкові номери у реєстрі Ірини Клименко, де вміщено детальнішу інформацію щодо аудіо видань і коментарі [Клименко, 2010].

участі «Товариства друзів етнографічного музею в Кожліках» (Stowarzyszenie Przyjaciół Skansenu w Kożlikach) і Муніципальному управлінню гміни в Більську Підляському (Urząd Gminy w Bielsku Podlaskim) – результат проекту «Nagranie i wydanie płyty pod tytułem “Pieśni ze wsi Kożyno”», фінансова підтримка Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podlaskiego, 2011;

8) «Ludowe pieśni religijne z Podlasia», авторка записів, координаторка проекту – *Julita Charytoniuk*, видавець той же (Stowarzyszenie Dziedzictwo Podlasia) за підтримки закладів п'яти підляських гмін, 2013; ін.;

• **українська автентика у виконанні науково-етнографічних гуртів і солістів з Польщі:**

1) «Dziczka: Tradycyjne Pieśni z Ukrainy», кер. – український етномузиколог *Тетяна Сопілка-Зачікевич*, 2009;

2) *Ti sami: «Dziczka: kolędy z Podlasia»* (іл. 15), вид. Konador, 2012;

3) «Ој bogom, bogom...» [пісні села Курчиця Новоград-Волинського р-ну Житомирської обл.], спів: *Maniucha Bikont* (іл. 16); інструментальний супровід (контрабас), спів: *Ksawery Wójciński*, співвид. Polskie Radio Dwójka (2017), ін.;

4) «Kapela Łemkowska od Komańczy», Polonia Records, 1998 (Polish Folk Music. V. 10) [Клименко, 2010, № 407];

• **українська автентика у виконанні науково-етнографічних гуртів і солістів з України:**

1–2) «Гілка: Пісні українських степів», вип. 1, КОКА, 1994 (аудиокасета; Клименко, 2010, № 381); вип. 2, КОКА, 1996 (аудіодиск, [там само, № 383]);

3–4) «Drewo: Pieśni z Ukrainy», вип. 1, КОКА, 1998 (№ 408), вип. 2, КОКА, 2002 (№ 442) – всі видання двомовні; ін.;

5) «*Михайло Хай: Українська ліра*», КОКА, 1999 (№ 413) та ін.;

• **українська автентика у виконанні науково-етнографічних гуртів з Польщі та України (змішаний склад):**

1) «Krajka. W gościach – od Sanu do Donu» [«Крайка» – Перемишль, «Ладовиці» – Хмельницький, Капела Сергія Охрімчука – Київ], КОКА, співфінансування: Міністерство національної освіти (Ministerstwo Edukacji Narodowej), фонд ім. Мирослави Поповської, 2015; диск отримав III нагороду в конкурсі «Фонограма джерел», організованому 2-ю Програмою Польського Радіо;

2) «Krajka. W domu» [Крайка – Перемишль, Капела Сергія Охрімчука – Київ], КОКА, дофінансування з коштів Міністра культури і національної спадщини, дотація Міністра внутрішніх справ і адміністрації, фонд ім. Мирослави Поповської, 2015 (іл. 17);

3) Гуцульські музики: Оркестр св. Миколая (Люблін) і Капела Романа Кумлика «Черемош» (Верховина), видавець Stowarzyszenie Animatorów Ruchu Folkowego, 2006 (№ 509).

До цієї ж групи відносимо проект польських етномузикологів, здійснений у Швейцарії, CD «Poland – Folk Songs and Dances» (27 зразків польської та 3 – української етномузики, останні записано П. Даглігом, А. Шевчук-Чех), Женева, 1993 (№ 378) та ін.

Загальна панорама проектів може бути доповнена чисельним списком українських аудіо-видань з етномузикою з тих самих регіональних обширів – Карпат, Підляшшя–Полісся, Галичини, які перебувають під постійним прицілом уваги українських і польських етномузикологів.

Висновки. Синхронний «зріз» сучасного стану польсько-українських студій у галузі фольклористики та етномузикології є результатом довготривалого процесу. Унаслідок складного перебігу історії Центральної і Східної Європи (переміщення державних кордонів, переселення корінних етнічних груп тощо) і поляки, й українці нині мешкають на території як власної держави, так і сусідньої, де вони є однією з національних меншин. Для збереження традиційної культури важливими є обидва типи етнічних поселень – як автохтонні, незрушені, так і землі переселенців, котрих у ХХ столітті спіткала трагедія виселення з рідних місць. Відтак наукове дослідження й виконавське пропагування досягнень кожної з двох національних культур нині відбувається по обидва боки державного кордону. Розвиток кожної етнокультури як на материковій території, так і на маргінесах дає неабиякі можливості для порівняльних досліджень і виявлення векторів їх взаємодії.

З метою впорядкування зібраної авторкою частини неозорої кількості артефактів, які проливають світло на двохсотлітні польсько-українські стосунки у зазначеній царині, запропоновано їх систематизацію, виходячи з походження діячів культури (поляки чи українці, котрі мешкають на території Польщі чи України – відповідно, чотири групи) та об'єкту їхнього інтересу – польської / української етномузики (табл. 1). Схематизація задіює коди для основних розгалужень (за етнічною ознакою) у розвитку досліджуваних українсько-польських взаємин, але не для всіх їхніх варіантів і нюансів⁴², вона дозволяє диференціювати численні односторонні ініціативи та унаочнює їх кількісне співвідношення як об'єктивне відображення специфіки історії музичних культур.

⁴² Наприклад, не отримала окремих кодів організація деяких спільних проектів на території обох країн чи процеси в історичній ретроспективі, коли території переходили від держави до держави.

Багаторівневі фольклористичні та етномузикологічні польсько-українські зв'язки вибудовуються на основі різної мотивації суб'єктів процесу. Для кожної нації першочерговим завданням є освоєння цінностей *власної* культури у сферах як наукових студій, так і виконавства. Для українських діячів пріоритетним є дослідження вітчизняної музики, поширеної на етнічних землях: у материковій Україні, сучасній Польщі та інших державах (у табл. 1 код УУ→УФ). Прагнення досягнути й реконструювати питому спадщину обороняє актуальну *національну ідею*. З-поміж вітчизняних ініціатив (наукових і виконавських) більшість становлять саме такі.

З погляду міжнаціональних зв'язків істотно важливим є «перехресний» інтерес: поляків – до української етномузики (у табл. 1: ПП→УФ), українців – до польської (УУ→ПФ). Розгляд чисельної фактографії дозволяє зробити такий попередній висновок, що між цими процесами, які в таблиці дислоковані симетрично, рівноваги не спостерігається. Виглядає так, що процес освоєння польськими етномузикологами й фольклористами українського музичного фольклору перетікає в сучасній (і перетікав на землях історичної) Польщі значно інтенсивніше, ніж польського – в Україні.

Освоєння *польськими науковцями й аматорами української етномузики* на теренах України чи сучасної / історичної Польщі (карпатських, галицько-волинських, поліських земель) є результатом взаємодії, почасти, двох соціально значущих суб'єктивних чинників: по-перше, особистих зацікавлень, глибоких вражень, емоційного захоплення її музикальною досконалістю, про що говорять численні відзиви та намагання практично долучитися до її виконання. Пильна увага до Полісся–Підляшшя пояснюється й розумінням архаїзму збережених у регіоні традицій. По-друге, *підтримка на польських землях «українських ініціатив» (виконавських і наукових)* формується, ймовірно, на рівні усвідомлення державницької ідеї, переконання у вартісності всіх етнічних складових, які складають мультикультурну єдність польської спільноти. Ініціативи з освоєння української етномузики фінансуються спільно урядовими й неурядовими організаціями, меріями, університетами, товариствами, окремими особами тощо. Тож, з польського боку допомогою сукупно охоплено як польські проекти (в Польщі й Україні), так і українські та змішані в Польщі. (Можливо, що після останнього «переустановлення» кордону й «утиснення» території соціалістичної Польщі по 2-й Світовій війні сприйняття Великої Польщі, пограничних «кресів» і внутрішніх іноетнічних локацій як однієї історичної країни було збережене). Показана на численних прикладах активна урядова (на різних рівнях) підтримка етно-культурних заходів виглядає як приклад умотивованої позиції уряду стосовно розвитку культури багатоетнічної спільноти.

У спілкуванні з українськими колегами у польських інтелектуальних колах з 1990-х років посилюється інтерес до освоєння традиційної культури, осмислення потужних можливостей впливу її незрадливих цінностей на сьогочасний світ. Польський етнографічно-реконструктивний рух нині зростає й постійно підсилюється завдяки участі наукових кіл: молодих етнокulturологів та етномузикологів – українських і польських, останніми роками – й литовських, сербських, російських. Значущих результатів було досягнуто протягом двох останніх десятиліть, коли завзяття й наполегливість дозволили польським аматорам освоїти автентичний український і польський репертуар і виконавські стилі, що дало змогу перейти до здійснення масштабних міжетнічних проєктів (концертні виступи в Польщі й Україні, аудіо-видання автохтонних і реконструктивних ансамблів тощо).

Для наукового й аматорського фольклоризму істотного значення набула можливість популяризації етномузики. Зазначимо, що ступінь «комунікативності» двох сучасних її форм – автохтонної й реконструйованої – є різним. Між первинними традиціями, укоріненими на власних етнічних землях, міжнаціональні зв'язки або взагалі не виникають, або розвиваються дуже повільно, в обмежених формах (у вигляді окремих репертуарних запозичень: творів, жанрів чи словесних текстів, окремих сюжетів тощо). Натомість науково-етнографічне (вторинне) виконавство виходить на вищий ступінь соціокультурної комунікації, не обмежуючись у власних виступах територією своєї країни, чим слугує справі активної міжетнічної популяризації питомої музики. Реконструктивна діяльність, у постійному діалозі з автентикою, дає далекосяжні мистецькі результати.

Зростаюча інтенсивність взаємовідносин, переплетення науково-теоретичних і практичних чинників свідчать про нову якість польсько-українських музично-фольклористичних та етномузикологічних зв'язків, досягнену на початку XXI століття. Особливо плідними є *спільні* акції у сфері польових і наукових студій, виконавської презентації етномузики, результати яких є чи не найцікавішими й найперспективнішими. Активізація контактів сприяє реалізації спільних науково-творчих інтересів, усвідомленню самотності кожної етномузичної традиції, яка живе, не «розчиняючись» в іншій.

Список використаної літератури і джерел

- Болтарович, 1992 – Болтарович Зоряна. Оскар Кольберг і Україна. *Записки НТШ. Том ССХХІІІ: Праці секції етнографії та фольклористики*. Львів, 1992. С. 219–230.
- Борисенко, 2014 – Борисенко В. К. *Етнокulturні зв'язки українців та поляків Східного Поділля (кінець ХІХ – початок ХХ сторіччя)*. Київ: ІМФЕ ім. М. Рильського НАН України, 2014. 206 с., іл.

- Вахніна, 1996 – Вахніна Л. К. Особливості побутування польського фольклору Житомирщини. *Під одним небом: Фольклор етносів України*. Київ, 1996. С. 116–125, 221–227.
- Вахніна, 2016 – Вахніна Л. К. *Фольклорне пограниччя: традиції та сучасність: зб-к наук. праць*. Київ: ІМФЕ ім. М. Рильського НАН України, 2016. 308 с.
- Головатюк, 2002 – Головатюк Валентина. *Пісенна культура українців Підляшшя: етнорегіональна специфіка, загальноукраїнський контекст*: автореф. дис. ... канд. філол. наук. Київ, 2002. 20 с.
- Довгалюк, 1998 – Довгалюк Ірина. *Осип Роздольський в історії музичної фольклористики*: автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства. Київ, 1998. 16 с.
- Довгалюк, 2008 – Dowhaluk Iryna. *Etnomuzyczne aspekty monografii Włodzimierza Szuchiewicza «Huculszczyzna». Huculszczyzna, jej kultura i badacze*. Kraków, 2008. S. 39–52.
- Довгалюк, 2013 – Довгалюк Ірина. До історії поліської експедиції Філарета Колесси та Казімежа Мошинського. *Проблеми етномузикології*. Київ, 2013. Вип. 9. С. 76–93.
- Іваницький, 2017 – *Обрядовий музичний фольклор Волині та Західного Полісся: Жанрово-регіональна антологія з прикладами аналізу, критики й текстології*. Уклад Анатолій Іваницький. Вінниця, 2017. 464 с.
- Кабачій, 2005 – Кабачій Роман. Автентичне небо, фольклорні зірки: Попит на українську традицію прийде з Москви і Варшави? *Україна молода*. 27 квіт. 2005. С. 9.
- Квітка, Курило, 2011 – Квітка Климент, Курило Олена. З польського фольклору на Україні. Автор публікації і коментарів Б. Луканюк. *Етномузика–2010*. Львів, 2011. Вип. 7. С. 9–36.
- Кирчів, 1992 – Кирчів Роман. Сподвижник «Руської трійці» фольклорист Іван Бірецький. *Записки НТШ. Том ССХХІІІ: Праці секції етнографії та фольклористики*. Львів, 1992. С. 45–62.
- Клименко, 2010 – Клименко Ірина. *Дискографія української етномузики (автентичне виконання). 1908–2010*. Київ: НМАУ ім. П. Чайковського, 2010. 360 с.
- Козицький, 1998 – Козицький Сергій. *Сивий туман по долині: Народні пісні Волині, Поділля та Холмищини*. Упорядники Б. Столярчук, О. Юзюк. Рівне, 1998.
- Колесса, 1936–1937 – *Pieśni ukraińskie zebrane na Wołyniu a zharmonizowane przez prof. F. Kolessę*. Zesz. 1–2. Równe: Wołyński związek teatrów ludowych, 1936–1937.
- Колесса, 1937 – *Волинські народні пісні на мішаний хор зладив Філарет Колесса*. Рівне: Волинський союз народних театрів. Рівне, 1937.
- Коробов, 2017 – Коробов Олег. *Музична традиція села Жмурне (за матеріалами експедиції 2004 року)*. URL: <http://muzykapolesia.net/muzyk/466/name/+Жмурне.+Музична+традиція.html>. Дата перегляду 30.05.2018.
- Луканюк, 2006а – Луканюк Богдан. *Матеріали до бібліографії польської етномузикології ХІХ–ХХ ст.* Львів, 2006. 192 с.
- Луканюк, 2006б – Луканюк Богдан. Від редактора. *Юрій Цехмістрок. Народні пісні Волині: Фонографічні записи 1936–1937 років*. Львів; Рівне, 2006. С. 8–26.
- Луканюк, 2010 – Луканюк Богдан. Рецензія Валеріана Батка на «Волинські народні пісні» Філарета Колесси. *Дев'ята конференція дослідників народної музики червоноруських (галицько-володимирських) та суміжних земель*. Львів, 2010. С. 115–120.
- Луканюк, 2011 – Луканюк Богдан. Коментарі [Квітка К., Курило О. З польського фольклору на Україні]. *Етномузика–2010*. Львів, 2011. Вип. 7. С. 37–42.
- Луканюк, 2015 – *Конкурс на волинські народні пісні в 1934/35 навчальному році: Вибране*. Пер. з польс., ред., додатки Б. Луканюка. Рівне, 2015. IV+20 с., нот.

- Лукашенко, 2006 – Лукашенко Лариса. *Традиційні пісні українців Північного Підляшшя*. Упоряд., вступ. стаття і нотні транскрипції Л. Лукашенко; заг. ред. Б. Луканюка. Львів, 2006. 308 с.
- Музичний фольклор з Полісся, 1995 – *Музичний фольклор з Полісся у записах Ф. Колесси та К. Мошинського*. Публікація, упоряд., пер. з польс., вступ. стаття, покажчики С. Й. Грици. К., 1995. 432 с.
- Народна музика, 2014 – *Народна музика Волині та Полісся: Матеріали Всеукр. наук.-практич. конф. до 35-річчя кафедри музичного фольклору та 200-річчя з дня народження Оскара Кольберга*. Рівне, 31 жовт. – 1 листоп. 2014 р. Упоряд. Р. І. Дзвінка, Ю. П. Рибак. Рівне, 2014. 230 с.
- Рибак, 2016 – Рибак Юрій. З історії конкурсу на волинські народні пісні у 1934/1935 навчальному році. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Культурологічна серія. 2016. Вип. 17. С. 349–352.
- Скаженик, 2017 – Скаженик Маргарита. Зустріч весни на Благовіщення (за матеріалами з с. Осівка Ємільчинського р-ну Житомирської обл.). URL <http://muzykarolesia.net/muzyk/388/name/Зустріч+весни+на+Благовіщення.html>. Дата перегляду 30.05.2018.
- Фабрика-Процька, 2007 – Фабрика-Процька О. Р. *Пісенна культура лемків ХХ століття: збереження традицій та новаторчість*: Автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства. Львів, 2003. 20 с.
- Цехміструк, 2006 – Юрій Цехміструк. *Народні пісні Волині: Фонографічні записи 1936–1937 років*. Джерельні матеріали та вид. Богдана Столярчука; відчитання та заг. ред. Богдана Луканюка. Львів: ЛДМА; Рівне: РДГУ, 2006, 480 с., іл., нот.
- Церковняк, 2016 –Cerkowniak Iwanna. Twórczość Oskara Kolberga w kontekście ukraińsko-polskich stosunków kulturalnych. *Irydion. Literatura – Teatr – Kultura*. 2016, t. II, s. 195–206. URL: <http://dx.doi.org/10.16926/i.2016.02.13>. Дата перегляду 30.05.2017
- Шевчук, 2006 – Шевчук Ол. Ансамблі науково-етнографічні. *Українська музична енциклопедія*. Київ, 2006. Т. 1. С. 69–70.
- Шевчук, 2008 – Шевчук Ол. «КОКА». *Українська музична енциклопедія*. Київ, 2008. Т. 2. С. 479.
- Шевчук, 2009 – Шевчук Олена. Вокалізація (вступ до порівняльних досліджень). *Проблеми етномузикології*. Київ: НМАУ, 2009. Вип. 4. С. 55–78.
- Шевчук, 2011 – Шевчук Ол. «Muzyka kresów». *Українська музична енциклопедія*. Київ, 2011. Т. 3. С. 626–627.
- Bartmiński, 1999 – Bartmiński, Jerzy. Mniejszości narodowe i etniczne w Polsce. Cz. 1. [Text do CD] *Mniejszości narodowe i etniczne w Polsce. Cz. 1. Seria Muzyka Źródł*. Kolekcja Muzyki Ludowej Polskiego Radia, no. 13, Warszawa, Radio Polske, s. 1–5.
- Bernad, 1998 – Bernad, Jan. Akademicy z pastwiska: Rozmowa z prof. Ihorem Maciejewskim. *Na przykład: miesięcznik kulturalny*, № 7–8, s. 9–11.
- Czekanowska, 1990 – Czekanowska, Anna. Z badań nad kulturą muzyczną Ukraińców w Polsce. *Kultura muzyczna mniejszości narodowych w Polsce: Litwini, Białorusini, Ukraińcy*. Red. S. Żerańska-Kominek. Warszawa, s. 143–155.
- Czekanowska, 1998 – Czekanowska, Anna. Z badań nad relacjami i związkami polsko-ukraińskimi w muzyce ludowej i kulturze muzycznej. *Warszawskie Zeszyty Ukrainoznawcze*, 1998, № 6–7, s. 351–372.

- Dahlig, 1993 – Dahlig, Piotr. Do historii kultury muzycznej (Kresy Wschodnie II Rzeczypospolitej). *Twórczość Ludowa*, № 3–4, s. 24–29.
- Dahlig, 1995 – Dahlig, Piotr. Badania nad ładkankami w Polsce. *VI Conferentia investigatorum musicae popularis Russiae Rubrae regionumque finitimarum*. Ред. Б. Луканюк. Львів, с. 83–85.
- Furmaniak, 2011 – Furmaniak, Piotr. Polacy na Ukrainie: sytuacja polskiej mniejszości. URL: <http://www.psz.pl/tekst-37424/Piotr-Furmaniak-Polacy-na-Ukrainie-situacja-polskiej-mniejszosci>. Дата перегляду: 31.03.2011.
- Informator, 1991 – *Dziela Wszystkie Oskara Kolberga. Informator wydawniczy*. Poznań: Polskie Towarzystwo Ludoznawcze, Redakcja Dzieł Wszystkich Oskara Kolberga, 142 s.
- Kultura muzyczna, 1990 – *Kultura muzyczna mniejszości narodowych w Polsce: Litwini, Białorusini, Ukraińcy*. Warszawa: Uniwersytet Warszawski, red. Sławomira Żeranska-Kominek, 181 s. (Seria: Rozwój regionalny, rozwój lokalny, samorząd terytorialny, nr. 29).
- Moszyński, 1932a – Moszyński, Kazimierz. O badaniach muzyczno-etnograficznych na Polesiu w r. 1932. *Lud Słowiański*, t. 3, z. 1: Wiedza o Polsce, dział B – Etnografia, s. 69–79.
- Moszyński, 1932b – Moszyński, Kazimierz. Stan obecny melografii rdzennej Białorusi i Polesia. *Lud Słowiański*, t. 3, s. 61–69, nuty.
- Najstarsze Pieśni, 2014 – *XV Międzynarodowy Festiwal Najstarsze Pieśni Europy. Lublin, 2–4.10.2014*. Programme. 41 s. URL: <http://npe-festiwal.pl/>

References

- Boltarovich, Z. (1992). Oskar Kolberg i Ukrajina [Oscar Kolberg and Ukraine]. *Zapysky N. T. Sh. [Memoirs of the T. Shevchenko Scientific Society]*, vol. CCXXIII, Lviv, p. 219–230 [in Ukrainian].
- Borysenko, V. (2014). *Etnokul'turni zvyazky ukrayinciv ta polyakiv Skhidnoho Podillya (kinets' XIX – pochatok XX storichchya) [Ethnical-cultural Connections of Ukrainians and Poles of East Podillya (the end of 19th – the beginning of 20th century)]*. Kyiv: M. T. Rylskyi Institute of Art, Folklore Studies and Ethnology of the National Academy of Sciences of Ukraine, 206 p., illustr. [in Ukrainian].
- Vakhnina, L. (1996). Osoblyvosti pobutuvannya pol'skoho folkloru Zhytomyrshhyny [Peculiarity of existence of Polish folklore of Zhytomyr area]. *Pid odnym nebom: Folklor etnosiv Ukrayiny [Under one sky: Folklore of the Ethnoses of Ukraine]*, Kyiv, p. 116–125, 221–227 [in Ukrainian].
- Vakhnina, L. (2016). *Folklorne pohranychchya: tradyciyi ta suchasnist: zb-k nauk. prac [Folklore borderland: traditions and modernity: collection of scientific works]*, Kyiv: M. T. Rylskyi Institute of Art, Folklore Studies and Ethnology of the National Academy of Sciences of Ukraine, 308 p. [in Ukrainian].
- Holovatyuk, V. (2002). *Pisenna kul'tura ukrayintsiv Pidlyashshya: etnorehional'na spetsyfika, zahal'noukrayins'kyj kontekst [Song culture of the Ukrainians in Pidlyashsha: ethnoregional specific features, general Ukrainian context]*: abstract of diss. of the candidate of philology sciences (PhD), Kyiv, 20 p. [in Ukrainian].
- Dowhalyuk, I. (1998). *Osyp Rozdol's'kyj v istoriyi muzychnoyi fol'klorystyky [Osyp Rozdolskyi in the History of Musical Folklore Studies]*: abstract of diss. of the candidate of art studies (PhD), Kyiv, 16 p. [in Ukrainian].
- Dowhaluk, I. (2008). Etnomuzyczne aspekty monografii Włodzimierza Szuchiewicza «Huculszczyzna» [Ethnomusical aspects of Włodzimierz Shukhyewich's monograph

- «Hutsulshchyna»]. *Huculszczyzna, jej kultura i badacze [Hutsulshchyna, its culture and researchers]*, Kraków, p. 39–52. [in Polish].
- Dowhalyuk, I. (2013). Do istoriyi polis'koyi ekspedyciyi Filareta Kolessy ta Kazimyezha Moshyn'skogo. [To the history of Filaret Kolessa's and Kazimiezh Moszynski's Polissya expedition]. *Problemy etnomuzykologii [Problems of Ethnomusicology]*, Kyiv, Issue 9, p. 76–93 [in Ukrainian].
- Ivanytskyj, A. (2017). *Obryadovyj muzychnyj fol'klor Volyni ta Zakhidnoho Polissya: Zhanrovo-rehional'na antolohiya z prykladamy analizu, krytyky i tekstolohii. Uklav Anatolij Ivanyts'kyj [Ritual musical folklore of Volhynia and Western Polissya: genre-regional anthology with examples of analysis, criticism and textology. Compiler Anatolij Ivanytskyj]*. Vinnytsya, 2017, 464 p. [in Ukrainian].
- Kabachij, R. (2005). Avtentychne nebo, fol'klorni zirky: Popyt na ukrayins'ku tradyciyu pryjde z Moskvy i Varshavy? [Authentic sky, folk stars: Will demand for Ukrainian tradition come from Moscow and Warsaw?]. *Ukrayina moloda [Young Ukraine]*. April 27, p. 9 [in Ukrainian].
- Kvitka, K.; Kurylo, O. (2011). Z pol's'koho fol'kloru na Ukrayini. Avtor publikaciyi i komentariv B. Lukanyuk [From Polish folklore in Ukraine. The author of the publication and comments – B. Lukanyuk]. *Etnomuzyka–2010 [Ethnomusic–2010]*, Lviv, Issue 7, p. 9–36. [in Ukrainian].
- Kyrchiv, R. (1992). Spodvyzhnyk «Ruskoyi trijci» fol'kloryst Ivan Birets'kyj [The folklorist Ivan Birets'kyj, promoter of the “Rus'ka trijts'a”]. *Zapysky N. T. Sh. [Memoirs of the T. Shevchenko Scientific Society]*, vol. CCXXIII, Lviv, p. 45–62. [in Ukrainian].
- Klymenko, I. (2010). *Dyskohrafiya ukrayins'koyi etnomuzyky (avtentychne vykonannya): Chronolohichnyj reyestr [Discography of Ukrainian Ethnik Music (Authentic Performance): Chronological Index]. 1908–2010*. Kyiv: National Tchaikovsky Music Academy, 360 p. [in Ukrainian].
- Kozyts'kyj, S. (1998). *Syvyj tuman po dolyni: Narodni pis'ni Volyni, Podillya ta Kholmshyny. Uporyadnyky B. Stolyarchuk, O. Yuzyuk [The gray mist – along the valley: folk songs of Volyn, Podillya and Kholmshchyna. Compilers B. Stolyarchuk, O. Yuzyuk]*, Rivne [in Ukrainian].
- Kolessa, F. (1936–1937). *Pieśni ukraińskie zebrane na Wołyniu a zharmonizowane przez prof. F. Kolessę. Zesz. 1–2 [Ukrainian songs collected in Volhynia and harmonized by F. Kolessa. Collections 1–2]*, Rivne [in Polish].
- Kolessa, F. (1937). *Volyns'ki narodni pisni na mishanyj khor z ladvy Filaret Kolessa. [Volhynian folk songs arranged for mixed choir by Filaret Kolessa]*, Rivne [in Ukrainian].
- Korobov, O. (2017). *Muzychna tradyciya sela Zhmurne (za materialamy ekspedyciyi 2004 roku). [Musical tradition of the Zhmurne village (based on the 2004 expedition materials)]*. Retrieved May 30, 2018 from <http://muzykapolesia.net/muzyk/466/name/+Жмурне.+Музична+традиція.html>. [in Ukrainian&Polish].
- Lukanyuk, B. (2006a). *Materialy do bibliohrafiyi pol's'koyi etnomuzykologiyi XIX–XX st. [Materials for the bibliography of the Polish ethnomusicology of the 19th and 20th cent.]*, Lviv, 192 p. [in Ukrainian & Polish].
- Lukanyuk, B. (2006b). Vid redaktora [From the editor]. *Yurij Tsekhmistruk. Narodni pisni Volyni: Fonografichni zapysy 1936–1937 rokiv [Yurij Tsekhmistruk. Folk Songs of Volhynia: Phonographic Records of 1936–1937 years]*. Lviv; Rivne, p. 8–26 [in Ukrainian].
- Lukanyuk, B. (2010). Retsenziya Valeriana Batka na „Volyns'ki narodni pisni” Filareta Kolessy [Valerian Batko's review of Filaret Kolessa's "Volyn Folk Songs"]. *IX*

- Conferentia Investigatorum Musicae Popularis Russiae Rubrae Regionumque Finitimarum*, ed. B. Lukanyuk, Lviv, p. 115–120 [in Ukrainian].
- Lukanyuk, B. (2011). Komentari (Kvitka K., Kurylo O. Z pol's'koho fol'kloru na Ukrayini) [Comments (Kvitka K., Kurylo O. From the Polish Folklor in Ukraine)]. *Etnomusyka–2010 [Ethnomusic–2010]*, Lviv, Issue 7, p. 37–42 [in Ukrainian].
- Lukanyuk, B. (2015). *Konkurs na volyns'ki narodni pisni v 1934/35 navchal'nomu rotsi: Vybrane*. Perekl. z pol., red., dodatky B. Lukanyuka. [Competition for Volhynian folk songs in the 1934/35 academic year: Selected. Translation from Polish, edition, supplement by B. Lukanyuk], Rivne, IV+20 p. [in Ukrainian].
- Lukashenko, L. (2006). *Tradycijni pisni ukrayinciv Pivnichnoho Pidlyashshya*. Uporyad., vstup. stattia i notni transkrypciyi L. Lukashenko; zag. red. B. Lukanyuka. [Traditional songs of Ukrainians of Northern Podlasie. Compiling, introductory article, musical transcripts by L. Lukashenko; ed. B. Lukanyuk], Lviv, 308 p. [in Ukrainian].
- Musical folklore from Polissya. (1995). *Muzychnyj fol'klor z Polissya u zapysakh F. Kolessy ta K. Moshyns'koho*. Publikaciya, uporyad., perekl. z pol., vstup. stattia, pokazhchyky S. J. Grycy [Musical folklore from Polissya in the records of F. Kolessa and K. Moshynskii. Publication, compiling, translation from Polish, introduction, indexes by S. Y. Grytsa], Kyiv, 432 p. [in Ukrainian].
- Folk music of Volhynia and Polissya. (2014). *Narodna muzyka Volyni ta Polissya: Materialy Vseukr. nauk.-praktych. konf. do 35-richchya kafedry muzychnoho fol'kloru ta 200-richchya z dnya narodzhennya Oskara Kol'berga [Folk music of Volhynia and Polissya: Materials of All-Ukrainian scientific&practical conference to the 35th anniversary of the Musical Folklore Department and the 200th anniversary of Oscar Kolberg's birth]*, Rivne, Oct 31 – Nov 1, 2014. Rivne, 230 p. [in Ukrainian].
- Rybak, Y. (2016). Z istoriyi konkursu na volyns'ki narodni pisni u 1934/1935 navchal'nomu roci [On the history of the contest for Volhynian folk songs in the 1934/1935 academic year]. *Naukovi zapyski Nacional'noho universitetu «Ostroz'ka akademiya». Seriya Kulturolohichna [Scientific Proceedings of Ostroh Academy National University. Series Culturological]*, Is. 17, p. 349–352. [in Ukrainian].
- Skazhenyk, M. (2017). *Zustrich vesny na Blahovishhennya (za materialamy z s. Osivka Yemil'chyns'kogo rajonu Zhytomyrs'koyi oblasti) [Spring meeting on the Annunciation (based on materials from the village of Osovka, Emilchino district, Zhytomyr region)]*. Retrieved May 30, 2018 from <http://muzykapolesia.net/muzyk/388/name/Zustrich+vesni+na+Blahovishchennya.html>. [in Ukrainian&Polish].
- Fabryka-Prots'ka, O. (2007). *Pisenna kul'tura lemkiw XX stolittya: zberezhennya tradycij ta novotvorchist: avtoref. dys. ...kand. mystetstvoznavstva [Lemko's song culture of the 20th century: preservation of tradition and newcreation: abstract of the diss. of candidate of art criticism (PhD)]*, Lviv, 20 p. [in Ukrainian].
- Tsekhmistruk, Y. (2006). *Narodni pisni Volyni: Fonohrafichni zapysy 1936–1937 rokiv. Dzherel'ni materialy ta vyd. Bohdana Stolyarchuka; vidchytannya ta zah. red. Bohdana Lukanyuka [Folk Songs of Volhynia: Phonographic Records of 1936–1937 years. Source materials and publication of Bogdan Stolyarchuk; ed. Bogdan Lukanyuk]*, Lviv; Rivne, 480 p. [in Ukrainian].
- Cerkowniak, I. (2016). Twórczość Oskara Kolberga w kontekście ukraińsko-polskich stosunków kulturalnych. [The Work of Oskar Kolberg in the Context of Ukrainian–Polish Cultural Relations]. *Irydion. Literatura – Teatr – Kultura [IRIDION.*

- Literature – Theater – Culture*], v. II, p. 195–206. Retrieved May 30, 2017 from <http://dx.doi.org/10.16926/i.2016.02.13> [in Polish]
- Shevchuk, Ol. (2006). Ansambli naukovo-etnografichni. [Scientific-ethnographic ensembles]. *Ukrayins'ka muzychna encyklopediya [Ukrainian Music Encyclopedie]*. Kyiv: M. T. Rylskyi Institute of Art, Folklore Studies and Ethnology of the National Academy of Sciences of Ukraine, vol. 1, p. 69–70 [in Ukrainian].
- Shevchuk, Ol. (2008). «KOKA» [KOKA]. *Ukrayins'ka muzychna encyklopediya [Ukrainian Music Encyclopedie]*. Kyiv, vol. 2, p. 479. [in Ukrainian].
- Shevchuk, Ol. (2009). Vokalizaciya (vstup do porivnyal'nykh doslidzhen') [Vocalization (Introduction to Comparative Research)]. *Problemy etnomuzykolo^{hi}yi: zbirnyk naukovykh statey [Problems of ethnomusicology: Collection of scientific articles]*, Kyiv, Is. 4, p. 55–78. [in Ukrainian].
- Shevchuk, Ol. (2011). «Muzyka kresów» [«The Music of Borderlands»]. *Ukrayins'ka muzychna encyklopediya [Ukrainian Music Encyclopedie]*, Kyiv, vol. 3, p. 626–627. [in Ukrainian].
- Bartmiński, J. (1999). Mniejszości narodowe i etniczne w Polsce. Cz. 1. In Booklet to CD: *Mniejszości narodowe i etniczne w Polsce. Cz. 1. [National and ethnic minorities in Poland. Part 1]*. Seria Muzyka Źródeł. Kolekcja Muzyki Ludowej Polskiego Radia. No. 13, Warszawa, Radio Polske, p. 1–5 [in Polish&English].
- Bernad, J. (1998). Akademicy z pastwiska: Rozmowa z prof. Ihorem Macijewskim [Academics from the pasture: Interview with prof. Igor Maciyevski]. *Na przykład: miesięcznik kulturalny [For example: a cultural monthly]*, № 7–8, p. 9–11 [in Polish].
- Czekanowska, A. (1990). Z badań nad kulturą muzyczną Ukraińców w Polsce [From research on musical culture of Ukrainians in Poland]. *Kultura muzyczna mniejszości narodowych w Polsce: Litwini, Białorusini, Ukraińcy. [Musical Culture of national minorities in Poland: Lithuanians, Byelorussians, Ukrainians]*, Warszawa, p. 143–155 [in Polish].
- Czekanowska, A. (1998). Z badań nad relacjami i związkami polsko-ukraińskimi w muzyce ludowej i kulturze muzycznej [From research on Polish-Ukrainian relations and relationships in folk music and music culture]. *Warszawskie Zeszyty Ukrainoznawcze [Warsaw Notebooks of Ukrainian Studies]*, nr. 6–7, s. 351–372 [in Polish].
- Dahlig, P. (1993). Do historii kultury muzycznej (Kresy Wschodnie II Rzeczypospolitej) [To the history of musical culture (Eastern Borderlands of the Second Polish Republic)]. *Twórczość Ludowa*, nr. 3–4, s. 24–29 [in Polish].
- Dahlig, P. (1995). Badania nad ładkankami w Polsce [Studies of *ladkanka* in Poland]. *VI Conferentia investigatorum musicae popularis Russiae Rubrae regionumque finitimarum*, Lviv, s. 83–85 [in Polish].
- Furmaniak, P. (2011). [*Poles in Ukraine: the situation of the Polish minority*]. Retrieved March 31, 2018 from <http://www.psz.pl/tekst-37424/Piotr-Furmaniak-Polacy-na-Ukrainie-situacja-polskiej-mniejszosci> [in Polish&Russian].
- Informator. (1991). *Dzieła Wszystkie Oskara Kolberga. Informator wydawniczy [Complete Works of Oskar Kolberg. Publication Reference]*. Poznań: Polskie Towarzystwo Ludoznawcze, Redakcja Dzieł Wszystkich Oskara Kolberga, 142 s. [in Polish&English].
- Jędruch, M. (1990). Kultura muzyczna ukraińskiej mniejszości narodowej w Polsce na przykładzie wsi Zabrost Wielki (woj. suwalskie) [Musical culture of the Ukrainian national minority in Poland on the example of the village of Zabrost Wielki (Suwałki

province)]. *Kultura muzyczna mniejszości narodowych w Polsce: Litwini, Białorusini, Ukraińcy*, Warszawa, 181 s. [in Polish].

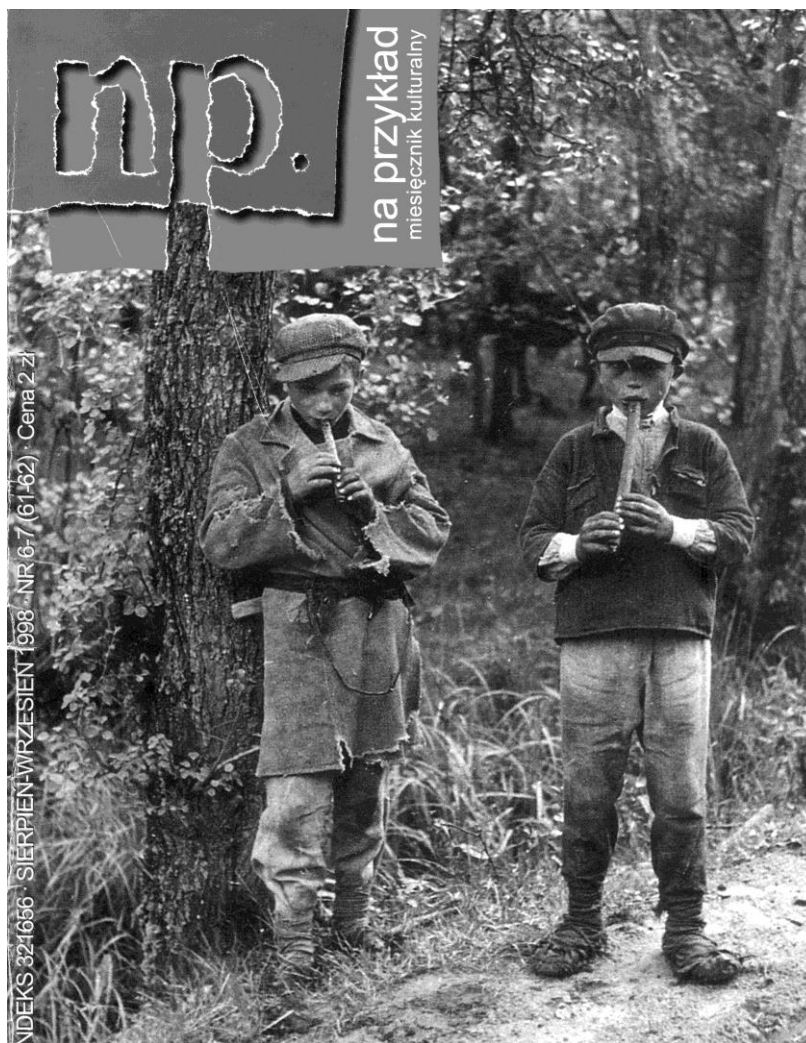
Kultura muzyczna. (1990). *Kultura muzyczna mniejszości narodowych w Polsce: Litwini, Białorusini, Ukraińcy [Musical Culture of national minorities in Poland: Lithuanians, Byelorussians, Ukrainians]*. Warszawa: Uniwersytet Warszawski, red. Sławomira Żeranska-Kominek, 181 s. (Series: Rozwój regionalny, rozwój lokalny, samorząd terytorialny, nr. 29) [in Polish].

Moszyński, K. (1932a). O badaniach muzyczno-etnograficznych na Polesiu w r. 1932 [On musical and ethnographic research in Polesie in 1932]. *Lud Słowiański [Slavic People]*, t. 3, z. 1: Wiedza o Polsce, dział B – Etnografia, p. 69–79. [in Polish].

Moszyński, K. (1932b). Stan obecny melografii rdzennej Białorusi i Polesia [The present state of the native melodics of Belarus and Polesie]. *Lud Słowiański [Slavic people]*, t. 3, s. 61–69, nuty [in Polish].

Najstarsze Pieśni. (2014). *XV Międzynarodowy Festiwal Najstarsze Pieśni Europy [The 15th International Festival The Oldest Songs of Europe]*. Lublin, October 2–4, 2014. Programme. 41 p. URL <http://npe-festiwal.pl/> [in Polish&English].

Ілюстрації

Ілюстрація 1. Журнал «На приклад». 1998. № 6–7. Обкладинка: «Пастушки грають на фуярках». Фотограф Генрік Поддембський (Poddębski), 1930–1938. Опубліковано: Grażyna Ruszczyk, “Polesie. Fotografie z lat dwudziestych i trzydziestych, Warszawa: Instytut Sztuki PAN, 1997.

G A Z E T A S T O Ł E C Z N A
K U L T U R A

Lepsi i piękniejsi

Drewo z Kijowa w CSW

Wychowali się w mieście, zdobyli wykształcenie muzyczne. Gdy usłyszeli autentyczny śpiew ludowy, włosy stanęły im dęba z wrażenia. Sami zaczęli śpiewać tradycyjne ukraińskie pieśni. Jutro Drewo wystąpi w Centrum Sztuki Współczesnej.

ANETA PRYMAKA: Czy ktoś wyraźniejszy i żyjący z dala od wiejskiej tradycji może śpiewać autentyczną muzykę ludową, tak bardzo przecież zrośniętą z wiejskim życiem?

JEWHEN JEFREMOW, kierownik zespołu: Tak, choć jako ludzie miasta mamy daleki od tradycyjnego światopogląd, a odtwarzamy pieśni, które z tego światopoglądu wyrastają. Trzeba się przedtem w tej muzyce osłuchać, przystosować swój organizm do ludowego stylu.

Gdy w 1979 r. tworzyliście Drewo, folklor powszechnie kojarzył się z festynowymi zespołami. Wy pokazaliście, że prawdziwa muzyka ludowa to coś innego, coś głębokiego i piękne-

ПІДЛЯСЬКА ОСІНЬ 2004
POLSKA JESIEŃ 2004

ДИПЛОМ

Союз українців Підляшшя

НАГОРОДЖУЄТЬСЯ

фольклорний гурт
ВОЛОДАР м. Київ

за участь
у XIII Фестивалі української культури
на Підляшші

ПІДЛЯСЬКА ОСІНЬ 2004

Головна Управа

Союз українців Підляшшя
— ГОЛОВНА УПРАВА —
Українська Республіка
ЗАРЖОД «Кічм»
17-100 Житомир, вул. Мира, 17
т. (0432) 701111
факс (0432) 701112

Більськ Підляський
5-7 XI 2004 р.

Ілюстрація 2.
Прымака Анета.
Lepsi i piękniejsi.
Gazeta wyborcza, 19.07.2001, s. 8.
(Відгук на виступи
гурту «Древо»; фрагмент).
Світлина: стоять П. Товстуха, Т. Сопілка,
Р. Єненко, С. Карпенко, Ол. Шевчук, Є. Єфремов;
сидить С. Охрімчук

Ілюстрація 3.
Гурт «Володар» –
дипломант фестивалю
«Підляська осінь»-2004.

Wykonawcy Bożyczi

Tradycyjne śpiewanie w Lublinie

Bożyczi

Śpiew w drodze, we śnie, podczas odpoczynku, na granicy polsko-ukraińskiej... W ostatnim przypadku po to, aby celnicy uwierzyli, że to prawdziwy zespół i przepuścili ich. Po słowach pani w mundurze: „Ładnie!” – ukraińska grupa naukowo-artystyczna Bożyczi wyrusza w stronę Lublina.

Od kołędowania do pasji oraz stylu życia

W 1999 roku troje studentów Akademii Muzycznej w Kijowie, na święta Bożego Narodzenia postanowiło kołędować u swoich znajomych i wykładowców. Wtedy żaden z nich jeszcze nie wiedział, że w niedalekiej przyszłości będzie się zajmował folklorem i że właśnie on tak bardzo zmieni jego życie. Kierownik zespo-

liczności zainspirowałem się folklorem. Nie wiedziałem wcześniej jak jest bogaty, w życiu nie myślałem, że będę wyjeżdżał na ekspedycje folklorystyczne. Przeniosłem się do zakładu folklorystyki, uświadomiłem sobie, że muzyka ludowa jest czymś zupełnie innym, niepodobnym do tego, czym dotychczas się zajmowałem. Kiedy wspólnie kołędowali u pewnej Pani Profesor (już wtedy wykonywali utwory pozyskane podczas wyjazdów naukowych, które sami spisali od starszych ludzi)

Podczas ekspedycji folklorystycznej w Obwodzie Czernihowskim na Ukrainie
fot. z arch. zespołu

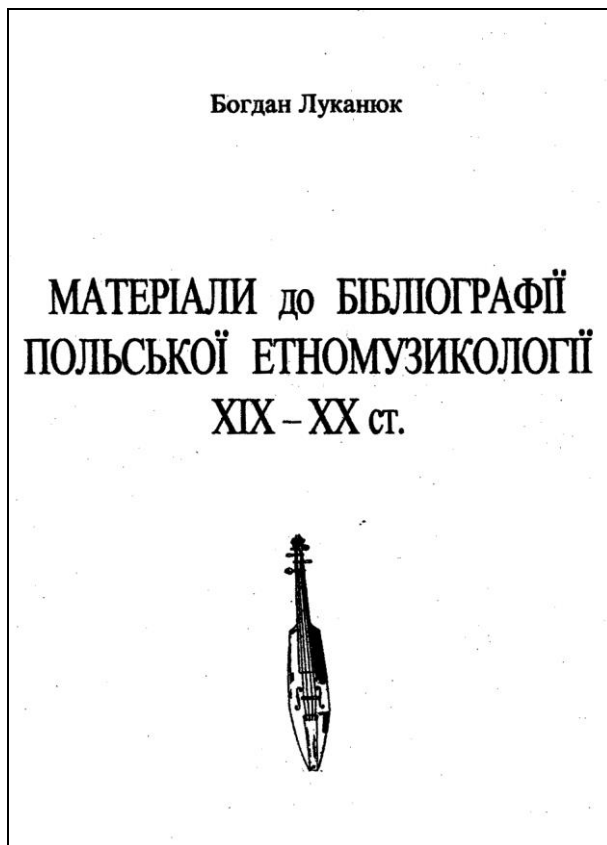

Illya Fetysov w ekspedycji na Huculszczyźnie

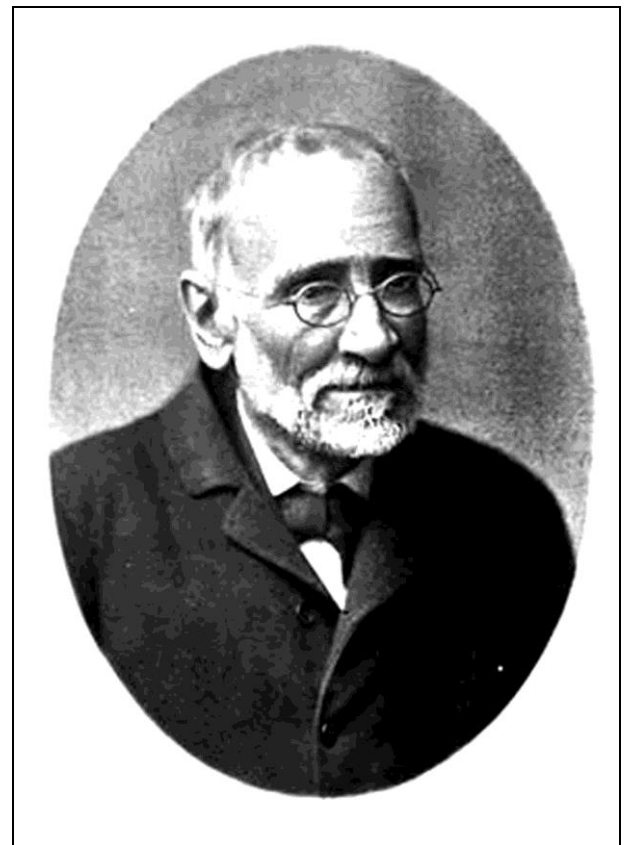
Ілюстрація 4. Marianna Kril. Традиційне співання в Любліні: Бо́жичі. Гадки з chatki: Pismo folkowe, 2011, no 3, s. 28–30 (фрагмент)

Ілюстрація 5. Гурт «Крайка» (Перемишль). Світлина опубліковано: CD «Krajka w gościach: od Sanu do Donu», 2015, KOCA 039CD15.

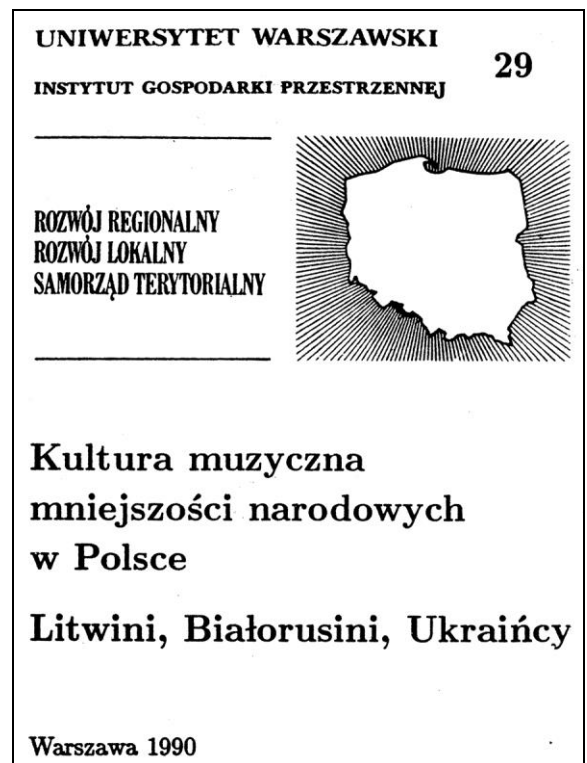
Ілюстрація 6. Луканюк Богдан. Матеріали до бібліографії польської етномузикології XIX – XX ст. Львів, 2006. Титульний аркуш.

Ілюстрація 7. Оскар Кольберг.

Ілюстрація 8. Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції «Народна музика Волині та Полісся». Рівне, 2014. Титульний аркуш.

Ілюстрація 9. Збірник наукових праць «Музична культура національних меншин у Польщі: литвини, білоруси, українці». Варшава, 1990. Титульний аркуш.

Ілюстрація 10. Експедиція учасників симпозиуму до с. Канюка Білостоцького воєводства. Стоять (зліва направо): М. Маміньська (1-а), Г. Тавлай (2-а), Ол. Шевчук (4-а), І. Мацієвський (керівник експедиції, 5-й), народний музикант та скульптор Володимир Наумюк (6-й).

14

KULTURA

Na Huculszczyźnie dziś jeszcze leczą śpiewem i dźwiękiem drumli

MUZYKA, KTÓRA BOLI

Badając i praktykując tradycyjną muzykę wiejską, zbliżam się do podstawowych doświadczeń człowieka – do Adama i Ewy – mówi Jan Bernad, współtwórca Fundacji Muzyka Kresów

ROMAN PAWLÓWSKI: Jak śpiew archaiczny ma się do śpiewania w operze?
JAN BERNAD: Różnica jest w ustawieniu głosu. Studenci Wydziału Wokalnego Akademii Muzycznej dążą do pewnego ideału, którym jest na przykład Pavarotti albo Callas. Natomiast w tradycyjnej pieśni nie ma takiego ideału. Tembr głosu w śpiewie archaicznym jest po prostu tembrem mowy śpiewającego.
Czyli że każdy śpiewający muzykę archaiczną może być dla siebie Pavarottim?
 – Tak. Oczywiście nigdy nie było tak na wsi, że wszyscy byli dobrimi śpiewakami. To, czy ktoś jest dobrym śpiewakiem, zależy od wielu innych czynników, na przykład od ciekawości życia. Śpiewaczki, które spotkałem, mówiły: „Panie, ja kończyłam jak najszybciej robotę, tylko sukienkę zmieniałam, ręce umyłam i leciałam pierwsza do tańca i do śpiewania”. Chodzi o rodzaj łapczywości na życie.
Jak w takim razie uczą się śpiewacy

JAN BERNAD – współtwórca Fundacji Muzyka Kresów w Lublinie. Współpracował z Teatrem Laboratorium i Gardzienicami. Od 1984 roku realizuje przedsięwzięcia związane z kulturami tradycyjnymi. Zbierał pieśni na wsiach, w Polsce wschodniej, koledował z własnym zespołem na temkowszczyźnie, od kilkunastu lat śpiewa w chórze cerkwi Przemienienia Pańskiego w Lublinie. Jest dyrektorem Ośrodka Badań Muzykologicznych i Kulturowych Europy Środkowo-Wschodniej.

TIZDORKE KOWALONIK

ście, a w czworakach panuje chaos, bezholowie, ludzie żyją jak zwierzęta, dzieci biegną obmarkane. I nie jest to tylko XIX-wieczne złudzenie. Kilka lat temu Piotr Wierzbicki, autor monografii o Chopinie, napisał, że nienawidzi polskiej muzyki ludowej za jej ordynarność. Na szczęście Chopin był bardziej wrażliwy od swego biografa.
A twoim zdaniem uniwersum jest gdzie?
 – Każda najmniejsza społeczność powołuje swój kosmos. Odwołuje się do absolutu, do żywiołów, które oswaja i z którymi komunikuje się poprzez obrzędy. W niektórych wioskach na Białostoczczyźnie do dziś po Wigili nie sprząta się jedzenia, żeby duchy miały się czym posilić. Dopiero rano przepędza je głosem kołędu. Pieśni, które nagrywam, śpiewam, których ucze na warsztatach, są świadectwem obecności pradawnego ładu. Ludzie ze wsi na swój sposób próbowali ogarnąć lek egzystencjalny i w ciągu tysięcy lat wypracowali system obrzędów, który dla mnie jest

Ілюстрація 11. Roman Pawłowski. Muzyka, która boli: Gazeta wyborcza, 25.02.1999, s. 14. Інтерв'ю з Яном Бернадом (фрагмент).

Ілюстрація 12.
XII Міжнародний фестиваль
«Найстарші пісні Європи:
Традиція і авангард». Люблін,
6–12 жовтня 2011. Програма.
Титульний аркуш.

Ілюстрація 13.
Афіша концерту та виставки
експедиційних світлин
«За позабутими піснями»
гурту «З дороги» (Варшава).
3 лютого 2004.

Ілюстрація 14.
«Національні і етнічні меншини в Польщі. Ч. 1».
CD, 1999, Polskie Radio, PRCD 162. Обкладинка буклету.

Ілюстрація 15.
Гурт «Дичка»: Коляди з Підляшшя.
CD, 2012, Konador, CDKR 024.

Ілюстрація 16. Манюха Біконт (у центрі), Галина Романчук, Ганна Данильчук.
Село Курчиця, Новоград-Волинський р-н, Житомирська обл., 2016.
Світліну опубліковано: «Ой бором, бором»: CD, 2017, ISBN 978-83-947498-0-4.

Ілюстрація 17. «Крайка. Вдома: Крайка, Капела Сергія Охрімчука».
CD, 2016, КОКА 040CD16.

Шевчук Елена

Национальная музыкальная академия имени П.И. Чайковского

ул. Архитектора Городецкого, 1-3/11, 01001 Киев, Украина

тел.: +380 67 336 4310, e-mail: olenashevchuk@ukr.net

Материалы к исследованию польско-украинских связей (фольклористика, этномузыкология)

В последние десятилетия значительно активизировались польско-украинские связи в области этномузыкологии и фольклористики, являющиеся результатом деятельности нескольких поколений ученых и практиков и отраженные в разнообразных источниках. Обобщенно характеризуется фактология на основе привлеченных материалов (библиографические указатели, научная литература, сборники народно-музыкальных произведений, аудио издания, данные интернет-ресурсов о научных и творческих проектах, опыт личного участия в них и т.д.). **Цель статьи** – определить сферы деятельности этномузыковедов и фольклористов, в которых прослеживаются указанные связи, предложить систематизацию субъектно-объектных отношений, сложившихся в процессе освоения польской и украинской этномызыки. Субъектами процесса являются польские / украинские этномузыковеды и фольклористы, ученые и аматоры, проживающие на территории Польши / Украины – соответственно, четыре группы. Объект рассмотрения – польская и украинская этномызыка. Информация о субъектно-объектных отношениях формализована в виде таблицы, сопровождается рядом примеров, подана в виде комментариев к спискам библиографии и аудио-изданий. **Задачи автора** – отметить роль ряда выдающихся деятелей в сфере рассмотренных связей, выделить общие проблемно-тематические зоны научных интересов, учесть основные формы работы с фольклором (полевая запись музыкальных образцов (первичная – на слух), описание этнографической информации, нотная транскрипция, составление и издание материалов, аналитическое исследование, апробация в форме докладов и / или публикаций, исполнительское воспроизведение, популяризация аутентичными ансамблями, аудио- и видеозапись, аудио-издания аутентичных и научно-этнографических групп); составить частичные реестры источников, дополнив уже существующие. Приводятся как хорошо известные, так и мало известные материалы. Исследование не претендует на полноту освещения сферы рассматриваемых связей, постоянно развивающихся. Изложено авторское видение возможной систематизации материалов как многоуровневого проявления связей в области фольклористики и этномузыкологии. Сделан вывод о том, что по ряду причин освоение польскими учеными и практиками украинской этномызыки происходит в современной Польше (и происходило на землях исторической) более интенсивно, чем польского – в Украине.

Синхронный «срез» современного состояния польско-украинских отношений является результатом долговременного процесса. Исторический подход требует учета сложного течения истории Центральной и Восточной Европы (перемещение государственных границ, выселение коренных этнических групп и т. д.), в результате которого польское и украинское население теперь проживает на территории как собственного государства, так и соседнего, где оно является одним из национальных меньшинств. Вследствие этого научные исследования и исполнительская популяризация достижений каждой национальной культуры происходит по обе стороны государственной границы. Усиление научно-творческих связей на материковых и маргинальных этнических территориях привело в наше время к формированию их нового качества.

Ключевые слова: польско-украинские связи, фольклористика, этномузыкология, региональные исследования, материковая культура, маргинальная культура, сборники народно-музыкальных произведений, научно-этнографические ансамбли.

Shevchuk Olena

*Tchaikovsky National Music Academy of Ukraine
Architect Gorodetsky Str., 1-3/11, 01001 Kyiv, Ukraine
tel.: +380 67 336 4310, e-mail: olenashevchuk@ukr.net*

Materials for the Study of Polish-Ukrainian Relations (Folklore Study, Ethnomusicology)

In the last decades, Polish-Ukrainian in the field of ethnomusicology and folklore-studies have significantly intensified, which is the result of several generations of scientists' and practitioners' activities reflected in diverse sources. The factology is generalized on the basis of the involved materials (bibliographical indexes, scientific literature, collections of folk music samples, audio editions, internet resources data on scientific and creative projects, personal experience of participation in the latter, etc.). The **purpose** of the article is to determine the fields of activity of ethno-musicologists and folklore researchers, to propose the systematization of subject-object relations that have developed when studying the Polish and Ukrainian ethno-music. The subjects of this process are Polish & Ukrainian ethnologists and folklorists, both scholars and amateurs living on the territory of Poland & Ukraine – respectively, they are divided into four groups. Object of consideration is Polish & Ukrainian ethno-music. Information on relations of subject-object is formalized in the table 1, which is accompanied by a number of examples and presented within the comments to bibliography and audio-editions. The author's **tasks** are to note the role of some outstanding figures in the sphere of the considered relations, to identify common problematic and thematic fields of scientific interests, to take into account the main forms of work with folklore (field record of musical samples (primary – by ear), description of ethnographic information, musical transcripts, compilation and edition of materials, analytical research, approbation in papers and/or publications, performers' authentic reconstruction, popularization of ethno-music by reconstructive ensembles, audio- and video records, audio editions of ethnomusic by authentic and scientific ethnographic groups), to give a supplement to existing inventories of sources. Both well-known and little-known materials are displayed. The research does not pretend to cover fully the scope of the considerate relations, which are constantly developing. Described is the author's vision of the possible systematization of materials as a multi-level manifestation of connections in the field of folk music studies and ethnomusicology. It is concluded that, for a number of reasons, the studying of Ukrainian ethnomusic by Polish scientists and practitioners in modern Poland (as well as in historical one) occurs more intensively than mastering of Polish folk in Ukraine.

The synchronous «slice» of the current state of Polish-Ukrainian relations is the result of a long-term process. The historical approach requires taking into account the complex vicissitudes of Central and Eastern Europe history (the dislocations of state borders, the eviction of autochthonous ethnic groups, etc.). Therefore both Poles and Ukrainians live now on the territory of their own state and the neighbouring one, where they became one of the national minorities. As a result, the scientific research and performing popularization of the achievements of each national culture take place on both sides of the state border. The strengthening of scientific and creative ties on the continental and marginal ethnic territories has led today to the new their quality.

Keywords: Polish-Ukrainian relations, folklore studies, ethnomusicology, regional investigations, ethnic-majority's culture, marginal (ethnic-minority's) culture, collections of folk samples, scientific-ethnographic ensembles.

Стаття надійшла до редакції 24.04.2018 р.